

TURUN STEINER-KOULUN JA TURUN STEINER-PÄIVÄKODIN ESIOPETUSSUUNNITELMA

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	4
1.1	Opetussuunnitelman kehittäminen	4
1.2	Opetussuunnitelman laatiminen, kehittäminen ja sen keskeiset ratkaisut	4
2.	ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	5
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	7
2.3	Arvoperusta	8
2.4	Oppimiskäsitys	9
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	10
2.5.1	Ajattelu ja oppiminen	10
2.5.2	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	11
2.5.3	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	11
2.5.4	Monilukutaito	12
2.5.5	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	12
2.5.6	Osallistuminen ja vaikuttaminen	13
3.	KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI	13
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	13
3.1.1	Kaikille yhteinen esiopetus	14
3.1.2	Oppimisen ja oivalluksen ilo	14
3.1.3	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana	15
3.1.4	Hyvinvointi ja turvallinen arki	15
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	16
3.2.1	Sosiaalinen ympäristö	16
3.2.2	Esiopetustilat ja leikkivälineet	17
3.2.3	Aistiympäristö	17
3.2.4	Luontoympäristö	18
3.2.5	Rytmi ja vuodenkierto	18
3.2.6	Taiteellinen toiminta	18
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	19
3.3.1	Yhteistyö esiopetuksessa	19
3.3.2	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	19
3.3.3	Yhteistyö siirtymävaiheissa	20
4.	ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET	21
4.1	Monipuoliset työtavat	21
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	22
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	23
4.3.1	Musiikki	23
4.3.2	Käsityö	24
4.3.3	Kuvailmaisuus	25
4.3.4	Suullinen ja kehollinen ilmaisu	25
4.3.5	Kielen rikas maailma	25

4.3.6	Minä ja meidän yhteisömme	26
4.3.7	Tutkin ja toimin ympäristössäni	27
4.3.8	Kasvan ja kehityn	29
4.4	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	30
4.4.1	Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	30
4.4.2	Kaksikielinen esiopetus	30
5.	LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI	31
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	31
5.2	Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	31
5.3	Yleinen tuki	32
5.4	Tehostettu tuki	32
5.4.1	Pedagoginen arvio	32
5.4.2	Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	32
5.5	Erityinen tuki	35
5.5.1	Pedagoginen selvitys	35
5.5.2	Erityisen tuen päätös	36
5.5.3	Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	36
5.5.4	Pidennetty oppivelvollisuus	37
5.6	Perusopetuksessa säädetyt tukimuodot	38
5.6.1	Osa-aikainen erityisopetus	39
5.6.2	Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	39
5.7	Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	40
5.7.1	Turun Steiner-koulun esiopetusryhmä	40
5.7.2	Turun Steinerpäiväkodin esiopetusryhmä	40
6.	OPPILASHUOLTO	43
6.1	Monialainen oppilashuollon yhteistyö	44
6.2	Yhteisöllinen oppilashuolto	45
6.3	Yksilökohtainen oppilashuolto	45
6.4	Oppilashuoltosuunnitelmat	47
6.5	Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta	47
6.6	Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta	48

1. JOHDANTO

Steinerkoulujen ja -päiväkotien opetus perustuu erityiseen kasvatustieteelliseen (steinerpedagogiikka) järjestelmään. Esiopetussuunnitelma on laadittu niin, että esiopetuksen perusteiden pedagogisia linjauksia (Opetushallitus. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014) täydennetään steinerpedagogisella ratkaisulla ja linjauksilla (Steinerkasvatusliitto. Steinerkasvatuksen opetussuunnitelmarunko. 2015). Tässä esiopetussuunnitelmassa ei ole toistettu kumpikaan perusteita muuten kuin soveltuvin osin. Steinerpedagogiset ratkaisut näkyvät läpi opetussuunnitelman mutta erityisesti toimintakulttuurissa, opetusmenetelmissä, työtavoissa ja oppimisympäristöissä.

Esiopetussuunnitelmaa on työstetty Steiner-koulun ja Steinerpäiväkodin esiopetusryhmien henkilökuntien välisenä yhteistyönä. Molemmassa yksikössä esiopetussuunnitelma on pyritty tekemään mahdollisimman näkyväksi tuomalla asia muulle kasvatustieteelliseen ja opetushenkilökunnille ja vanhempainryhmille. Esiopetussuunnitelman laadintaan on pyritty luomaan mahdollisimman suuri tilaisuus ja mahdollisuus osallistua sen työstämiseen.

1.2 Opetussuunnitelman kehittäminen

Opetussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään tarkastelemalla sitä vuosittain kollegioissa saadun palautteen (vanhemmat, kollegio, opettajakunta, moniammatillinen yhteistyöverkosto, opetuksen järjestäjä eli Turun Steiner-koulu) pohjalta. Erityistä huomiota kiinnitetään huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös Turun kaupungin esiopetussuunnitelma, varhaiskasvatussuunnitelma, Turun Steinerkoulun opetussuunnitelma, koulun aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma sekä Turun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lapsen kasvun ja oppimisen havainnointi, seuranta ja arviointityö (henkilökunnan ja vanhempien välisenä yhteistyömuotona) sekä kumpua esiopetussuunnitelman perusteista ja sen tavoitteista että vaikuttaa edelleen jatkuvaan kehittämistyöhön.

Esiopetuksen opetussuunnitelman sekä sen mahdolliset muutokset hyväksyy Turun Steiner-koulun opettajakunta sekä Turun Steiner-koulun kannatusyhdistyksen hallitus. Esiopetuksen vuosittainen suunnitelma niveltyy ja tarkentuu joko koulun tai päiväkodin vuosisuunnitelmatyöhön. Vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan yksikössä erikseen huoltajille. Turun Steinerkoulu, opetuksen järjestäjänä, ylläpitää ja arvioi yleisesti esiopetuksen jatkuvaa kehitystyötä. Arvioinnin tarkoituksena on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytysten parantaminen. Koulun ja päiväkodin opettajakunnat vastaavat yksikössään taas erikseen käytännön pedagogisesta esikoulutoiminnasta.

1.3 Esiopetussuunnitelman laatiminen, kehittäminen ja sen keskeiset ratkaisut

Esiopetusta annetaan suomen kielellä. Esiopetukseen voivat osallistua myös äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvat lapset.

Esiopetussuunnitelma laaditaan Turun Steiner-koulun ja Turun Steinerpäiväkodin yhteiseksi esiopetussuunnitelmaksi. Suunnitelman rakenne noudattaa sekä Turun kaupungin esiopetussuunnitelman

että Steinerkoulujen opetussuunnitelmarungon rakennetta. Molemmissa yksiköissä työskennellään erikseen yksikkökohtaisia erityispiirteitä omaan opetussuunnitelmaan lisäten mutta yhteisesti laaditun esiopetuksen suunnitelman pohjalta ja sen linjauksia täydentäen. Suunnitelman muutokset käsitellään myös samalla tavalla.

Esiopetuksen vastaavat opettajat vastaavat yhteistyössä muun henkilöstön kanssa suunnitelman laadinnasta. Muu henkilöstö, vanhemmat ja lapset osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen kollegiokokouksissa, vanhempainilloissa ja päivittäisen arkielämän vuorovaikutuksen kautta. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa toteutuu suunnitelman laadinnassa joka tapauksessa näin pienissä yksiköissä. Turun Steiner-koulun erityisopettaja ja terveydenhoitaja osallistuvat toimensa mukaan myös yhteistyöhön.

Opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta (ryhmäopetussuunnitelmasta) tiedotetaan huoltajille ja opettajakunnalle syyslukukauden alkaessa. Esiopetussuunnitelma on luettavissa sekä koulun että päiväkodin kotisivuilla. Esiopetussuunnitelma toimitetaan myös Turun kaupungin esiopetuksen hallintoelimelle.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Steinerkoulut ja steinerpäiväkodit toteuttavat kasvatusta ja opetustehtäväänsä osana suomalaista julkista koulujärjestelmää sekä osana kansainvälistä steinerkoululiikettä. Steinerkoulut ja steinerpäiväkodit ovat inhimilliseen kasvatukseen tähtäviä yhteisöjä. Ne pitävät tehtävänä rikastaa ja monipuolistaa yleistä koulu- ja varhaiskasvatusjärjestelmää soveltamalla lapsilähtöistä ja vaihtoehtopedagogista kasvatustapaa käytäntöön.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat steinerpedagogiikassa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Kasvatus nähdään kokonaisvaltaisena hyvinvoinnin tukemisena. Opetus etenee lapsen kehityksen mukaisesti, siten että otetaan huomioon kasvun ja kehityksen herkkyyksikaudet. Steinerpedagogiikan tehtävänä on vaalia yksittäisen lapsen tervettä kehitystä ja auttaa jokaista löytämään omat ainutkertaiset kykynsä ja vahvuutensa, toteuttamaan itsessään olevat mahdollisuudet, sekä auttaa lapsia kehittämään taitoja, joita he tarvitsevat yhteiskunnassa.

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa sekä koulun ryhmässä että päiväkodin ryhmässä painotetaan lapsen omaa aktiivisuutta oppimisprosessissa. Omaehtoinen leikki on keskeisellä sijalla. Lapsi oppii leikkimällä ja leikkiminen vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja oppimisen ilon ja innostuksen säilymistä.

Esiopetuksessa vaalitaan kunnioituksen ilmapiiriä ihmisiä ja luontoa kohtaan. Lasta ohjataan ottamaan toiset huomioon ja arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja jokaisen omaa ainutlaatuisuutta. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämistehtävä.

Steinerpedagogisen esiopetuksen järjestäjänä toimii Turun Steiner-koulun kannatusyhdistys ry. Kannatusyhdistyksen hallitus vastaa yhdessä koulun opettajakunnan kanssa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Turussa esiopetusta järjestetään sekä koulun yhteydessä toimivassa esiopetusryhmässä että Turun Steinerpäiväkodin esiopetusryhmässä (liite, sopimus palvelujen hankkimisesta).

Esiopetus kestää yhden vuoden ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus osallistua myös iltapäivähoitoon koulussa tai käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja päiväkodissa.

Vuosittaisessa tarkennetussa suunnitelmassa otetaan huomioon myös lapsiryhmästä nousevat erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Yhteistyö vanhempien kanssa on tiivistä ja monipuolista. Vanhempien mielipiteitä kuullaan ja heidän antamansa palaute otetaan huomioon esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus ja siinä käytettävät materiaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia. Lapsille tarjotaan päivittäin maksuton ateria. Ravinnon laatu on tärkeä osa steinerpedagogiikkaa.

Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana on keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon työsuojeluun liittyvät ja henkilötietoja koskevat säädökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa. Steiner-koulussa esikoulun turvallisuussuunnitelma on osa koulun turvallisuussuunnitelmaa. Päiväkodissa on oma erillinen turvallisuussuunnitelma.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet

Steinerpedagoginen esiopetus, lasten saama muu steinerpedagoginen varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat lasten kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Lähtökohtana on, että opettajat ja muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet ja niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Eheän oppimispolun perustana on esiopetuksen henkilöstön ja opetuksen järjestäjän yhteistyö; siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lapsen oppimisen polun

kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku jatkuu perusopetuksessa joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä.

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää steinerpedagogiikan pohjalta yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen steinerpedagogisen esiopetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamiselle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista keskustellaan lapsen huoltajan kanssa ja ne otetaan huomioon opetusta suunniteltaessa. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oman oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma laaditaan, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys niin myönteisen kehityksen kannalta kuin uusien taitojen ja tietojen opettelussa. Lapsen minäkäsitystä vahvistaa lämminhenkinen hyväksyvä vuorovaikutus ja kannustava palaute. Esiopetuksen sisällöissä painottuva taiteellisuus sekä käytännön työt antavat lapsille kokemuksia ilmaisun eri muodoista ja elämässä tarvittavista taidoista. Esiopetuksessa kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita. Lähiympäristössä tutustutaan erityisesti luontoympäristöön.

Lähtökohtana on, että lapsi osallistuu esiopetuksen kaikkeen toimintaan. Opettaja ja huoltaja, muu henkilöstö sekä muu mahdollinen sidosryhmä kantavat yhdessä vastuun lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Steinerpedagogiseen esiopetukseen osallistuminen on suotavaa joskin ei tietenkään välttämätöntä ennen steinerkoulun aloittamista. Kun Turun Steiner-koulussa järjestellään alkavaa 1. luokkaa etusijalla ovat ilmoittautumisjärjestyksen ohella ne lapset, jotka ovat käyneet steinerpedagogisen esiopetuksen joko koulun yhteydessä tai päiväkodissa. Steinerpedagogiseen esiopetukseen voi ilmoittautua sähköisesti koko vuoden koulun ja päiväkodin kotisivujen kautta. Ilmoittautuminen on mahdollista myös puhelimitse kumpaakin yksikköön. Tulevan lukuvuoden esiopetusryhmiä aletaan järjestellä edellisenä syksynä. Haettujen esiopetuspaikkojen hyväksyminen tapahtuu lukuvuotta edeltävän kevään aikana.

Esiopetusryhmät tekevät keskenään toiminnallista yhteistyötä kaksi kertaa vuodessa esimerkiksi yhteisten tapahtumien, teatteriesitysten merkeissä. Koulun esiopetusryhmä osallistuu koulun toimintaan esimerkiksi vanhempien sisarusten näytelmien seuraamisena, yhteistyönä 1.luokan kanssa sekä liikunta- ja juhlapäivien yhteydessä. Muuten koulun esiopetusryhmä ja sen iltapäivähoito toimii omana yksikkönään koulun tiloissa.

Päiväkodin esiopetusikäiset toimivat päivittäin yhdessä päiväkodin nuorempien lasten kanssa. Yhteinen aamupalamahdollisuus, ulkoilu ja yhteinen ruokailu sekä loppusatupiiri. Retket ja juhlat ovat myös yhteisiä.

2.2 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä. Lapsuuden suojeleminen ja vaaliminen, kasvurauhan takaaminen ja oikeus lapsuuden huolettomuuteen ja turvaan ovat keskeisiä arvoja

steinerpedagogiikassa. Lapsuuden kunnioitus on myös lapsen persoonallisuuden näkemistä ja arvostamista, lapsen yksilöllisyyden kunnioittamista. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi, oikeus kasvaa omaksi itsekseen.

Steinerpedagogiikassa keskeinen tavoite on vapautteen kasvattaminen. Kyse ei ole niin sanotusta vapaasta kasvatuksesta; vapaus ei ole menetelmä vaan päämäärä. Lapsille esiopetuksessa tai oppilaille koulussa ei välitetä mitään tiettyä maailmankatsomusta. Tärkeää on, että jokainen luo itse oman maailmankuvansa ja ihmiskäsityksensä.

Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia arvostetaan. Lapsella on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystä itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa ja edellytystensä mukaisesti. Yksilöllisyyden ja erilaisuuden arvostamisen rinnalla painottuu yksilöiden välinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ja mahdollisuus kehittää kykyjään ilman sukupuolesta, syntyperästä, maailmankatsomuksesta tai kulttuurisesta taustasta juontuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Kaikessa toiminnassa pyritään oikeudenmukaisuuteen.

Esiopetus on lapsilähtöistä. Steinerpedagogiikassa sillä tarkoitetaan sekä lapsen kulloisenkin kehitysvaiheen tukemista että lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Kasvatuksen ja opetuksen käytännöt perustuvat tietoon lapsen kehityksestä sekä lapsen havainnoimiseen. Ymmärrys edellyttää kohtaamista, kasvattajan kunnioittavaa ja rakastavaa asennetta. Kasvattajan sisäinen pyrkimys itsensä kehittämiseen – itsekasvatus – on kasvatuksen perusta.

Esiopetus tukee lapsen kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen. Erylisesti pienelle lapselle on tärkeää saada kokea, että maailma on hyvä. Lapsuus on luontaisesti toiminnan, leikin ja tekemisen aikaa ja pyrkimys hyvyyteen painottuu nimenomaan teoissa.

Oppimisen perusta lapsuudessa on toiminnallisuus. Omaehtoinen vapaa leikki nähdään steinerpedagogiikassa keskeisenä ja korvaamattomana oppimisen muotona esiopetusikäisen lapsen kehitysvaiheessa. Se myös rohkaisee lapsia yhdessä tekemiseen ja kasvattaa yhteisöllisyyteen. Toiminnan rytmisyys päivän ja viikon toiminnoissa sekä vuodenkierrossa rakentaa osaltaan turvallista oppimisympäristöä.

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatetta. Laadukas luonnonmukainen ravinto terveen kasvun perustana on osa pedagogiikkaa. Koulu on ollut mukana Portaatt luomuun –ohjelmassa. Steiner-päiväkodin tarjoamien vilja/kasvis pohjaisten aterioiden raaka-aineina käytetään mahdollisimman paljon luonnonmukaisesti ja biodynaamisesti viljeltyjä tuotteita. Materiaaleissa, mm. leikkivälineissä, painotetaan luonnonmukaisuutta. Ympäristökasvatus on konkreettista; ekologisuus tulee lapsille tutuksi päivittäisessä toiminnassa. Luonnossa liikkuminen ja leikkiminen rakentaa lapsen omaa luontosuhdetta ja kehittää kauneuden tajua ja tunnetaitoja. Luonnon kunnioittaminen ja suojeleminen on tärkeä esiopetuksen arvo

Steinerpedagogiikassa yhteistyö vanhempien kanssa on toiminnan lähtökohta ja pohja kasvatuskumppanuudelle. Aikuisten pyrkimys luoda keskinäisissä suhteissa luottamuksellinen ilmapiiri on lapselle suoja, jossa on turvallista kasvaa. Esiopetuksen henkilökunnan avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemysiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta. Esiopetus on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta.

Turun Steiner-koulun järjestämää esiopetusta toteutetaan sekä koulun vertaisryhmässä että päiväkodin seka- tai vertaisryhmässä.

Yhteisöllisyys liittyy lähtökohtaisesti steinerpedagogiikan tehtävään. *Koulussa henkilökunta kehittää koko ajan pedagogiikkaa tiimi- ja opettajakuntatyöskentelyssä.* Steiner-päiväkodin henkilökunta syventää pedagogiikan tuntemustaan opettajienkokouksissa. Steinerpäiväkodit ja koulut ovat Steinerkasvatuksen liiton jäsenenä mukana kantamassa sen toimintaa ja osallistuvat myös kansainvälisten kattojärjestöjen yhteistyöhön. Suomessa ja ulkomailla säännöllisesti järjestettävät koulutustilaisuudet ovat foorumi ajankohtaisten kysymysten yhteiseen työstämiseen ja pedagogiikan kehittämiseen.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapsi kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa häntä hoitavien ihmisten, vanhempien ja kasvattajien, toisten lasten sekä ympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa aistihavainnot, keholliset kokemukset, toiminta, tunteet ja ajattelu yhdistyvät.

Alle kouluikäisen lapsen oppimisessa on ympäristöllä suuri merkitys. Tärkein siinä on kasvattaja, hän on esikuva lapselle. Kaikki kasvatus on Steinerin mukaan itsekasvatusta: ”Opettajina ja kasvattajina olemme oikeastaan vain ympäristö lapselle, joka kasvattaa itse itseään. Meidän tulee luoda mahdollisimman suotuista kasvu-ympäristö, jotta lapsi voi kasvattaa itseään äärellämme siten, kuin hänen on tehtävä oman sisimmän kohtalonsa pohjalta.”

Steinerpedagogiikan perustana olevaan kehitysnäkemykseen liittyy niin sanottu seitsenvuotisrytmi. Kun lapsi muuttuu ja kehittyy, muuttuvat myös opetusmenetelmät ikäkausipedagogiikan mukaisesti. Oppimisen tapa on erilainen eri ikävaiheissa. Alle seitsenvuotias lapsi oppii jäljittelemällä, se säilyy kykyä vielä alaluokillakin. Jäljittely on mallioppimista ja matkimista syvempää liittymistä kohteeseen, sisäistä myötä tekemistä, joka ei aina ilmene välittömästi vaan voi tulla esiin vasta pitkänkin ajan kuluttua. Kyky jäljitellä on myötäsyttyinen. Uuden aivotutkimuksen mukaan jäljittelyn hermostollisena pohjana toimivat ns. peilisolut: kun katsoo toisen liikettä, näkijässä aktivoituvat samat aivosolut kuin tekijässä.

Ympäristössä lapsen kehityksen kannalta on tärkeää ilmapiiri, jonka kasvattajat luovat. Steiner korosti kasvattajan valoisan asenteen, vilpittömän pakottoman rakkauden ja ilon merkitystä. Ne ovat voimia, jotka edesauttavat ja vahvistavat lapsen fyysistä kehitystä ja terveyttä. Lapsi tarvitsee kokemuksen, että on tullut nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi. Turvallisuuden tunteella ja myönteisillä tunnekokemuksilla on oppimisessa suuri merkitys.

Esiopetus on tärkeä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen harjoittelun aika. Perustana on kasvattajan esimerkki, lapsen kohtaaminen ja kuuntelu sekä ilmapiiri, jossa syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Sen muodostumista tukee toiminnan rytmi ja jäsenyntyisyys. Vapaassa leikissä ja esiopetuksen ohjatussa toiminnassa opetellaan yhteistyössä toimimista. *Päiväkodissa esikoululainen viettää ns. Kuningasvuottaan: saa olla osaava, taitava ja esimerkkinä nuoremmille päiväkotilaisille. Tämän ikäkauden taitojen hallitseminen vahvistaa lapsen itsetuntoa kouluun siirtymistä varten.*

Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden sekä taiteellisessa toiminnassa itseään ilmaisten. Uusilla opittavilla taidoilla ja tiedoilla on tärkeää olla yhteys lasten arkeen ja

kokemusmaailmaan. Oppiminen on elämyksellistä ja kokemuksellista. Lapsi liittyy maailmaan oman tekemisen ja kokemisen kautta.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

2.5.1 Ajattelu ja oppiminen

Steinerpedagogiikan ihmiskäsityksen mukaan lapsen ajattelu eroaa aikuisen ajattelusta, ajattelun taidot kehittyvät vähitellen. Esiopetusikäisen ajattelu on konkreettista ja lapsi elää vahvasti mielikuvissaan ja selittää asioita mielikuvituksen avulla työstäen kokemaansa, tuntemaansa ja oppimaansa leikkimällä. Oppiminen ja opetus esiopetuksessa on kehitysvaihetta vastaten konkreettista, kokemuksellista ja mielikuvitusta vahvistavaa ja lapsen omille oivalluksille tilaa antavaa. Opetussuunnitelmaan sisältyvät käytännönläheiset ja havainnolliset kodintyöt kehittävät käytännöllistä ajattelua, mikä rakentaa perustaa myöhemmälle käsitteelliselle asioiden haltuun ottamiselle, käsitteelliselle ajattelulle. Ajattelun kehitystä ei kiirehdiä siihen vetoamalla vaan maailma tehdään ymmärrettäväksi toiminnan avulla. Lapsi käsittää käsillään.

luovan itsenäisen ajattelun edellytys on kyky kuvitella mielessään. Esiopetuksessa tuetaan luovan ajattelun kehittymistä tukemalla lapsen mielikuvitusta. Sitä vahvistavat leikkiminen ja satujen ja kertomusten kuuleminen sekä taiteellinen toiminta. Esiopetusiässä on mielikuvituksen kehittymisen herkkyyksikausi. Pikkulapsen hyppelehtivä ja ympäristöstä virikkeensä saava fantasia alkaa sisäistyä kyvyksi luoda mielessään kuvia. Esiopetuksessa luodaan perustaa alkuopetuksen kuvaopetukselle mutta myös aikuisen kyvyille itsenäiseen elävään ajatteluun, kyvyille ohjata tahdolla ajatteluaan.

Lapsen muistin kehittymistä tuetaan toiminnan rytmisyydellä. Asioiden toistuminen päivän ja viikon toiminnoissa, saman sadun kertominen useampaan kertaan, lorut ja leikit vahvistavat muistia kehitysvaihetta vastaavalla tavalla. Muistamista ei harjoitella esimerkiksi kertomalla jatkokertomuksia, mitkä edellyttävät aiemmin kerrotun muistamista. Muistin ”vapautuminen” nähdään steinerpedagogiikassa yksilöllisenä kehitystapahtumana. Se liittyy kehityksen taitekohtaan, kasvuvoimien vapautumiseen, jolloin lapsi saavuttaa koulukypsyyden ja kasvun painopiste siirtyy fysiologisesta kehityksestä tunne-elämän alueelle. Steiner vertaa muistin kehittymistä fyysisten elimien kehittymiseen odotusaikana – sen tulee samoin saada kehittyä itsestään.

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa on leikkiminen tärkein, kehitysvaihetta vastaava lapsen oma oppimisen menetelmä. Omaehtoinen leikki kehittää paitsi mielikuvitusta ja luovuutta myös oppimisen perustaitoja: oma-aloitteisuutta, kykyä kokeilevaan toimintaan ja samalla taitoa oman oppimisen ohjaamiseen. Vapaa leikki vahvistaa lapsen luottamusta omaan osaamiseen. Antamalla aikaa ja mahdollisuuksia leikkien rakentamiseen ja pitkäjänteiseen yhtenäiseen leikkiin vaikutetaan samalla myös lasten omatoimisuuden kehittymiseen, oman toiminnan hallintaan ja lasten välisten suhteiden lujittumiseen ryhmässä.

Esiopetuksen päivittäisessä toiminnassa on liikunta keskeisessä osassa. Liikkumisen merkitys korostuu erityisesti esiopetusiässä, jolloin fyysisessä kehityksessä on painopiste jäsenten kasvussa. Se heijastuu toiminnallisuutena, lapsen omatoimisena pyrkimyksenä saada venähtäneet jäsenet jälleen hallintaan. Tätä

tuetaan pedagogiikassa runsaan ja monipuolisen liikunnan avulla. Vapaa leikki, liikuntaan aktivoiva ympäristö, pihaleikit ja välineet sekä viikoittaiset metsäretket kehittävät motorisia valmiuksia ja perustaitoja. Tutkimuksissa on todettu liikunnan yhteys oppimiseen: liikunta vaikuttaa myönteisesti erityisesti lasten kognitiiviseen toimintaan kuten muistiin ja toiminnan ohjaukseen ja sillä on suuri merkitys lasten kokonaisvaltaiselle psyykkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille, kasvulle ja kehitykselle.

Koulussa ja päiväkodin esiopetuksessa ajattelun ja oppimisen kehittymisen edistämiseksi luodaan päivittäin ja viikoittain samana toistuva rytmien viikko- ja päivärytmi, joka takaa riittävän koko ajan mahdollisuuden leikkiin ja lepoon, mielikuvituksen kehitykseen ja liikuntaan. Viikkorytmissä vaalitaan eri päivinä kodintöitä, käsitöitä, liikuntaa, maalausta ja metsäretkiä. Koulussa lapsilla on kerran viikossa myös eurytmiaa aineenopettajan opettamana.

2.5.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Esiopetusvuosi on tärkeä vuorovaikutustaitojen harjoittelun aika. Esiopetus kaikkine toimintoineen on jo itsessään kanssakäymisen opettelua ja oppimista. Ystävällisyyteen ja toisten huomioimiseen ja hyviin tapoihin ohjaa ryhmän aikuisten antama esikuva. Huomaavaisuutta kehittää myös toisten auttaminen. Hyvät tavat ja tottumukset juurtuvat päivittäin toistuvien toimien avulla. Vuodenkiertoon liittyvissä juhlissa ja tapahtumissa opitaan erilaisten tilanteiden ja ihmisten kohtaamista ja arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Esiopetuksessa ilmapiiri perustuu vielä aikuisen luomaan kodinomaiseen lämpöön, turvalliseen ja hoivaavaan läsnäoloon. Iloinen, kiireetön ja avoin ilmapiiri ohjaa lapsia sosiaaliseen kanssakäymiseen rohkaistessaan omien kykyjen ja taitojen harjoittamiseen; omien kykyjen käytössä ja vahvistumisessa kasvaa itseluottamus, josta kasvaa aito sosiaalisuus.

Lapsen itseilmaisua tuetaan monin tavoin ja häntä rohkaistaan osallistumaan keskusteluun ryhmätilanteissa. Sosiaalisen kyvykkyyden kehittymistä tukee tässä kehitysvaiheessa erityisesti mahdollisuus käyttää mielikuvituksen voimaa luovassa leikissä yhdessä ikätoverien kanssa.

Turun Steiner-koulun esiopetuksessa käsitellään ja luodaan yhdessä ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma, jossa sovitaan yhteisistä periaatteista ja toimintamalleista. Selkeät toimintatavat luovat mahdollisuuksia ja väljyyttä lasten yksilölliseen huomiointiin ja ohjaukseen kuten myös luoviin ratkaisuihin. Henkilökunnan kesken sovitaan yhdessä tiimisopimuksen puitteissa henkilökunnan ammatillisista periaatteista. Päiväkodissa laaditaan oma ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma, joka täydentää varhaiskasvatuksen eri osa-alueet eheäksi kokonaisuudeksi.

2.5.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsia autetaan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestä ja toisista, omasta pukeutumisesta ja puhtaudestaan, tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Arjen taitojen oppimista tukee esiopetuksen toimintakulttuuri, toisten lasten ja aikuisten esikuva. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja liikunnan merkitystä lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten luottamusta ja myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Esiopetuksen lasta kunnioittava ilmapiiri ja lapsen kokemus aikuisen antamasta turvasta vahvistavat lapsen perusluottamusta: maailma on hyvä.

Turun Steiner-koulussa esikoululaiset saavat kasvattajan ohjauksessa, kohti kevätlukukauden loppua yhä itsenäisempiä mahdollisuuksia kasvaa omatoimisuuteen. Kevätlukukausi päätetään kevätsiivoukseen: leikkitarvikkeet- ja materiaalit pestään ja pakataan pois seuraavan vuoden pieniä esikoululaisia varten – seiniä, ovia, tuoleja, omia vaatenaulakoita unohtamatta. Päivittäin kaksi lasta toimii ruokailun järjestäjinä lastenhoitajan ohjauksessa ruokakärryjen hakijoina ja pöytien kattauksessa sekä esimerkiksi iltapäivisin välipala-astioiden tiskaajina ja vaatekärryjen kuljettajina.

Turun Steiner-päiväkodissa esikoululaiset toimivat ruokailun jälkeen päivittäin astioiden kantajina, lattian lakaisijoina ja pöydän pyyhkijöinä läpi koko toimintavuoden. Näin he oppivat kantamaan vastuuta yhteisestä toimintaympäristöstä ja sen puhtaudesta. Kevään lopussa päiväkodin lapset osallistuvat kevätsiivoukseen ikätasonsa mukaan.

2.5.4 Monilukutaito

Monilukutaitoa kehittää steinerpedagogisessa esiopetuksessa aikuisen antama malli sekä esiopetuksen kulttuuristen sisältöjen monipuolisuus. Taide ja ilmaisu eri muodoissaan, sadut, tarinat, lorut, kuva ja musiikki ovat osa esiopetuksen päivittäistä toimintaa (laajempi kuvaus luvussa 4.3/Ilmaisun monet muodot ja Kielen rikas maailma). Esimerkiksi kerrotusta sadusta syntyy lasten tuottamaa omaa kulttuuria, kun lapsi luo kuulemastaan oman sisäisen mielikuvan ja siirtää sen leikkeihin ja piirroksiin tai nukketeatteriesitykseen. Esiopetusikäiset tekevät mielellään spontaaneja esityksiä. Niihin valmistetaan teatterilippuja ja kylttejä ja järjestellään istuinpaikat katsojille. Teatterintekijät opettelevat samalla kanssakäymisen taitoja, tunteiden ilmaisua ja toisen tunteisiin eläytymistä. Tunteiden ja ilmeiden lukutaidon kehittymistä tukee tunteiden sanoittaminen.

Kuvakirjojen katselu innostaa omien tarinoiden keksimiseen. Kuvallisessa ilmaisussa lapsi usein kuvaa piirtämällä omia ajatuksiaan. Sanallisten ja kuvallisten viestien ja ”kirjeiden” lähettäminen on esiopetusiässä tärkeä osa ystävyyttä ja vuorovaikutusta. Kuvasympölien käyttö esimerkiksi ohjaamassa arjen toimintoja kehittää kuvallisuutta.

Esiopetustiloissa huonekalujen käytännöllisyys ja liikuteltavuus tukevat ja mahdollistavat monipuolisten leikkitaitojen, esitysten ja lasten oman kulttuurin luomisen.

2.5.5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa edistetään lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehittämällä valmiuksia tietotekniikan käyttämiseen. Valmiuksia tekniselle osaamiselle luodaan ikäkausipedagogiikan mukaisesti leikin kautta. Esiopetuksessa ei vielä opeteta tietotekniikkaa tai käytetä tietokonetta. Opetuksessa painotetaan inhimillistä kohtaamista ja vuorovaikutusta.

Leikkiminen kehittää myös mielikuvitusta, luovan ajattelun perustaa, sekä yhteistoiminnan taitoja. Sadut, kertomukset ja lorut tukevat kielellisen tietoisuuden kehittymistä ja luovat pohjaa lukutaidon oppimiselle. Kädentyöt ja kuvallinen ilmaisu antavat valmiuksia kirjoittamiseen.

Opetuksessa painotetaan aistien käyttämistä ja kehon hallintaa liikkuen ja leikkien. Eurytmiassa, jossa ilmaistaan puhetta, sen rytmiä ja ääniteitä koko keholla tehtävin liikkein, lapsi harjoittelee myös tilan ja suuntien hahmottamista. Lateraaliset liikkeet, esimerkiksi ristikkäisliikkeet, vahvistavat suhdetta omaan kehoon. Se kehittää valmiuksia myös kirjoitustaitoon, kirjainmuotojen ja äänneiden tunnistamiseen.

Vuorovaikutustaitojen oppiminen ja opetus esiopetuksessa perustuu lapsen kohtaamiseen ja kuulemiseen sekä kasvattajan ja yhteisön aikuisten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja esimerkkiin.

Turun Steiner-koulun esiopetustoiminnassa kirjeiden saamista, lukemista ja vuorovaikutteista viestintää voidaan käyttää ohjattuna toimintana yhteisesti sähköpostia hyväksi käyttäen. Esimerkiksi, kun ryhmän lapsi on matkoilla, hän voi välittää kuva- ja sähköpostiviestejä koko ryhmälle ja päinvastoin. Tietotekniikkaa käytetään yhteisesti merkityksellisessä vuorovaikutuksessa, esimerkiksi yhteisen joulukalenterin toteuttamisessa. Toisaalta yhteistyössä vanhempien kanssa vaalitaan lapsiryhmän kasvurauhaa, ettei esimerkiksi esiopetuksen puhelimeen tuleviin soittoihin vastata toiminta-aikana.

Turun Steiner-päiväkodissa lapset lähettävät toisilleen kutsuja ja viestejä piirustusten muodossa. Viestejä tutkitaan yhteisesti, niistä keskustellaan ja lapsia kannustetaan itseilmaisuun suoran kohtaamisen kautta. Päiväkodin aikuiset ja vanhemmat yhdessä luovat oppimisympäristön ajatusten ja tunteiden välittämiseksi.

2.5.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa lapsi on aktiivinen osallistuja. Pedagogiikan kehitysnäkemyksen mukaan ensimmäiset seitsemän vuotta on toiminnallisuuden, tahdon kasvatuksen päävaihe. Tahdon kehityksessä lapsi ottaa uuden askeleen kehitysjakson loppupuolella, juuri esiopetusiässä: hän harjoittelee omatoimisesti suuntaamaan tahtoaan, asettamaan itse toiminnalleen päämäärän. Esiopetuksessa tuetaan kehitysvaihetta antamalla tilaa omaehtoiselle leikille ja kannustamalla lasta oma-aloitteisuuteen ja aktiivisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Yhteisistä säännöistä keskustellaan arjen tilanteissa ja niistä sovitaan yhdessä. Esiopetuksen ilmapiiri ja aikuisten esimerkki ohjaavat lapsia toinen toisensa auttamiseen. Kokemus turvasta ja suojattuna olemisesta on lapsen perusoikeus.

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Steinerpedagogisen esiopetuksen toimintakulttuurin perustana on pedagogiikan lapsilähtöisyys. Toimintatapojen ja oppimisympäristön kehittämistä ohjaavat ikäkausinäkemys ja lapsen yksilöllisen kehityksen huomioiminen sekä steinerpedagogisen esiopetuksen opetussuunnitelmassa määritellyt arvot, oppimiskäsitys ja tavoitteet.

Steinerpedagoginen varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat kokonaisuuden, jonka läpäiseviä yhteisiä, toimintakulttuurissa esille tulevia painotuksia ovat mm. arvoperusta ja ihmiskäsitys, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja tekemällä oppiminen sekä kasvattajien yhteistyö pedagogisissa ja hallinnollisissakin kysymyksissä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Ikäkausinäkemysten mukaan esiopetusikäinen oppii pääasiassa jäljittelemällä. Jokainen esiopetuksessa työskentelevä aikuinen on siten opettaja, joka ohjaa tavallaan toimia ja olla vuorovaikutuksessa. Hän on malli, jota lapsi jäljittelee.

Esiopetuksen ja sen kehittämisen yhteistyötahoja steinerpedagogiikassa ovat esiopetuksen järjestäjä, varhaiskasvatus, perusopetus ja oppilashuolto. Ensisijaisia yhteistyökumppaneita ovat lapsen vanhemmat.

Turun Steiner-päiväkodin kollegiotyöskentelyssä toteutuu kolmiosainen rakenne (pedagoginen, taiteellinen ja käytännön osio), jonka pedagogisessa osuudessa on kasvattajalla mahdollisuus syventää pedagogista osaamistaan, sekä itsekasvatustaan. Kolmiosaisuus antaa myös mahdollisuuden palaute- ja kehittämiskeskusteluille sekä yhteisen toiminnan suunnitteluun.

3.1.1 Kaikille yhteinen esiopetus

Steinerpedagogisen esiopetuksen lapsilähtöisyys ja toiminnalliset menetelmät soveltuvat lähtökohtaisesti inklusiiviseen esiopetukseen. Perustana on lapsen yksilöllinen kohtaaminen. Steinerpedagogiikan piirissä on kehitetty lapsihavainnointimenetelmä, joka auttaa kasvattajaa lapsen yksilöllisen kehityksen tukemisessa sekä kasvun ja oppimisen tuen erityisen tarpeen havaitsemisessa. Tukea tarvitsevaa lasta auttaa lapselle kiireetön, kodinomaisen oppimisympäristö sekä säännöllinen liukuen virtaava rytmi päivän ja viikon toiminnoissa. Lähtökohtana on, että jokaiselle lapselle turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki ja hänen tarpeisiinsa vastataan sekä yksilönä että tasavertaisena ryhmän jäsenenä.

Yksilöllisen tuen rinnalla toimintakulttuurissa painottuu lapsen ohjaaminen yhteisössä toimimiseen. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja heitä ohjataan ottamaan muut huomioon. Ryhmän aikuisten tapa toimia yhdessä on malli lapselle. Avoin, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri, jossa jokainen voi kokea tulevaisuutta kuulluksi ja nähdyksi ja jossa jokaisen yksilöllisyyttä kunnioitetaan, on tärkein yhteisöllisyyden ohjaaja. Toiminnassa näkyy se kulttuurinen monimuotoisuus, kielet, uskonnot ja katsomukset, joka on edustettuna lapsiryhmässä.

3.1.2 Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksessa tuetaan lapsen innostusta ja aktiivisuutta ja omia aloitteita, Oppiminen on yhdessä toimimista ja tekemällä oppimista. Tavoitteena on luoda ilmapiiri, joka rohkaisee iloiseen ja ennakkoluulottomaan tutkimiseen ja kokeiluun ja jossa jokainen voi olla mukana ja esittää näkemyksiään ilman epäonnistumisen pelkoa. Erilaiset tapahtumat, juhlat ja retket värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Toimintakulttuurin keskiössä on leikki. Lapsi ja leikki ovat erottamattomat. Lapsi liittyy maailmaan ja työstää kokemaansa leikkimällä. Hän ei leiki oppiakseen mutta leikki on kokoaikaista omaehtoista oppimista. Leikin peruslaatuja ovat ilo ja vapaus. Leikki ei ole lapselle ajankulua, se on ajan täyttymistä.

Vapaa omaehtoinen leikki kuuluu esiopetuksen jokaiseen päivään. Esiopetusiässä leikkiminen muuttuu suunnitelmalliseksi ja pitkäkestoiseksi, siinä harjoitellaan aloitteellisuutta ja yhdessä toimimista ja asioiden

loppuun viemistä. Leikissä omin voimin saavutetut valmiudet rakentavat edellytyksiä sitoutua koulussa tehtäviin ja luovat perustaa itseluottamukselle ja omalle ajattelulle. Leikissä kehittyvät mielikuvituksen voimat, joita lapsi tarvitsee myöhemmin kaikessa oppimisessa. Jotta leikkitaidot voivat kehittyä ja lapsi sitoutua leikkiin, tarvitaan riittävästi yhtäjaksoista aikaa. Taito sitoutua leikkiin näkyy myöhemmin kyvyssä liittyä työhön. Esiopetuksen päivärytmissä on säännöllinen aika niin sisätiloissa kuin ulkona tapahtuvalle vapaalle leikille.

Tutkimuksen myötä leikin perustavaa laatua oleva merkitys lapsen kehitykselle on käynyt yhä selvemmäksi. Leikkiminen kehittää niin kieltä kuin ajattelua, se on älyllisen kehityksen välttämätön edellytys. Leikissä kehittyvät luovuus ja ongelmanratkaisukyky, sosiaalis-emotionaaliset taidot ja omien tunteiden säätely. Sosiaalisten taitojen kehittymisessä painottuu leikin merkitys juuri esiopetusiässä. Roolileikeissä kehittyy kyky ilmaista itseään ja kuunnella toisia. Ennen kouluikää lapset luovat keskinäiset suhteensa leikkitaitojen perusteella. Leikistä huolen pitäminen vaikuttaa myönteisten suhteiden syntymiseen.

Vapaan leikin rinnalla esiopetuksen leikkikulttuuriin kuuluvat ohjatut leikit kuten esimerkiksi laulu- ja piirileikit, nukketeatteri. Ohjatuissa leikeissä opitaan kuuntelemaan ja seuraamaan ohjeita. Innostus sääntöleikkeihin ja perinteisiin pihaleikkeihin kevätpuolella kertoo lähestyvistä kouluvalmiudesta.

3.1.3 Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toiminta steinerpedagogiikan piirissä perustuu yhteisöllisyyteen sekä aikuisten aloitteellisuuteen ja aktiivisuuteen. Tavoitteena on, että jokainen lapsi voi kokea kuuluvansa yhteisöön sen tasavertaisena jäsenenä ja liittyä toimintaan omalla yksilöllisellä tavallaan.

Lasten aloitteellisuutta kannustetaan ottamalla toiminnassa huomioon heidän omia ideoitaan. Lasten osallisuutta tukevat päivittäiset ohjatut tuokiot, taiteellis-rytmisen osuuden rinnalla opitaan myös keskusteluun osallistumista ja toisten kuuntelemista. Esikoulussa voidaan tehdä lapsen kehitysvaihetta vastaavia ja sitä tukevia käytännön töitä, esimerkiksi ruokailun yhteydessä (kattaus, tarvikkeiden kuljetus yms.), sisä- ja ulkotilojen hoitoon (omien vaatenaulakoiden pyyhkiminen, omien jälkien lakaisu, lehtien haravointi yms.) liittyviä aikuisten töitä. Niiden myötä tulevat erilaiset työtehtävät tutuiksi ja lapsi saa kokemuksia osallisuudesta ja asioiden syy-seuraus-suhteista ja loppuun saattamisesta.

Perheiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä, jolloin koko lapsen elinympäristö huomioidaan. Kotoa voi tulla virikkeitä, jotka rikastuttavat esiopetusryhmän elämää ja tekevät lapsen tutummaksi kaikille. *Vanhempia kutsutaan vierailuille tutustumaan esiopetukseen ja keväisin saatetaan tehdä yhteisiä retkiä vanhempien työpaikoille.*

Turun Steiner-päiväkodissa vanhemmat tuovat yhteiseksi hyväksi esille omaa ammatillista osaamistaan esim. musisoimalla juhlissa, nikkaroimalla päiväkotitarvikkeita tai järjestämällä ohjelmallisia retkiä. Näin lapset tutustuvat toistensa perheisiin paremmin.

3.1.4 Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksen toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten, henkilöstön ja vanhempien kesken. Toiminnassa painotetaan keskinäistä kunnioitusta, huolenpitoa ja välittämisen asennetta. Lasta tuetaan

esiopetusikäisen kehitysvaiheeseen liittyvässä tunne-elämän murroskohdassa. Häntä autetaan ristiriitatilanteissa ottamaan toiset huomioon sekä tunnistamaan tunteitaan esimerkiksi niitä sanoittamalla.

Ennen kouluikää rakentuu perusta ihmisen terveydelle ja yleiselle tasapainolle. Kehityksen painopiste on tänä aikana fyysisessä kehityksessä. Esiopetuksen keskeisiä tehtäviä on terveestä kehityksestä huolehtiminen. Sitä tuetaan terveellisen ravinnon, monipuolisen liikunnan, säännöllisen rytmin sekä päivään sisältyvän lepo hetken kautta.

Esiopetuksessa huolehditaan lapsen oikeudesta lapsuuteen. Siihen kuuluu kokemus elämän kiireettömyydestä - vailla tarpeetonta suorittamista. Toiminnan rytmisyys luo turvallisuutta ja tuo ennustettavuutta lapsen elämään. Turvallisen arjen perustana on turvallinen aikuinen.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Esiopetuksen oppimisympäristöön kuuluvat yhteisön aikuiset ja lapset ja heidän keskinäiset suhteensa , esiopetuksen tilat sekä sisällä että ulkona ja välineet sekä toiminnan käytännöt. Oppimisympäristöt laajenevat pikkuhiljaa retkillä lähiympäristön luonto- ja kulttuurikohteisiin. Oppimisympäristöjen laadusta ja tarkoituksenmukaisuudesta ja niiden arvioimisesta ja kehittämistä vastaa opetuksen järjestäjä Turun Steiner-koulun kannatusyhdistys sekä Turun Steiner-koulun opettajakunta ja Turun Steiner-päiväkodin Tuki ry ja Turun Steiner-päiväkodin opettajakunta.

3.2.1 Sosiaalinen ympäristö

Steinerpedagogiikan oppimiskäsityksen mukaan lapsen tärkein oppimisympäristö on kasvattaja. Koko kasvatusyhteisön (vanhemmat, kasvattajat, koko koulu/päiväkotinä) keskinäisistä suhteista ja tavasta toimia yhdessä syntyy esiopetukseenkin ilmapiiri. Sillä on suuri merkitys myös oppimisessa. Tavoitteena on luoda myönteinen, kiireetön ja turvallinen oppimisympäristö, joka tukee terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Turvaa ja ennakoitavuutta lapsen elämään tuovat myös asetetut rajat ja yhdessä opitut käytännöt.

Koulussa esiopetus toteutuu vertaisryhmässä, päiväkodissa taas yhdistetyssä tai vertaisryhmässä. Koulun esiopetusvuoteen osallistuminen tukee lapsen koulunkäynnin aloittamista Turun Steiner-koulussa erityisesti silloin, kun lapsi tulee muualta kuin Steiner-päiväkodistä. Steiner-päiväkodissa esiopetukseen siirtyvät lapset viettävät ”kuningasvuottaan” ennen kouluun siirtymistään.

Esiopetusyhteisöön kuuluvat läheisesti lasten vanhempien lisäksi lapsen sisarukset. Steiner-päiväkodissa nuoremmat sisarukset ovat hoidossa samassa päiväkodissa ja ovat näin ollen läheisesti tekemisissä esikoululaisten kanssa päivittäin. Koulun esikouluryhmässä pikkusisarukset on kutsuttu kevään päätteeksi viettämään päivä esikoulussa huoltajiensa kanssa. Esiopetusryhmä käy katsomassa koulussa isojen sisarusten luokkien esittämiä näytelmiä. Isovanhempien päivää vietetään keväällä. Varhaiskehityksen ajan lapsen suhde ihmisiin ja ympäristöön perustuu luottamukseen. Sitä vahvistetaan näin vanhempien lisäksi koko perheen ja lähisuvun kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Yhteisistä kasvatustavoitteista keskustellaan ja sovitaan yhteisesti vanhempainilloissa, yksilöllisesti päivittäin ja vähintään 3 kertaa vuodessa toteutettavilla perhekeskusteluissa. Esiopetuksessa käytetään työmenetelmänä myös muualla Turussa käytettävää kasvun

ja oppimisen seurantamallia (KOS-lomake yhteistyömenetelmänä ja tiedonsiirtovälineenä tulevalle 1.luokalle). Yhteiset kasvatustavoitteet ja niistä sopiminen luovat kasvulle ja oppimiselle suotuisan perustan. Yhteisesti sovittu keskustelukulttuuri edesauttaa rakentavien suhteiden syntymistä. Läheltä löytyvät yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet kuten vierailut vanhusten palvelutaloon tai lasten kulttuuritilaisuuksiin voivat myös liittyä toimintaan.

3.2.2 Esiopetustilat ja leikkivälineet

Lapsuus on tahdon ja aloitekyvyn kehittymisen aikaa. Tahdon tervettä kehitystä tukee esiopetuksen toiminnallisuus ja lasten aktiivisuuden tukeminen mutta myös jäsentynyt ympäristö, missä kaikki tapahtuu mielekkäissä yhteyksissä. Inhimillisen työnteon, oikeiden töiden kuten kotitöiden ja ympäristön hoitamisen kokeminen antaa perusturvaa ja mallia ihmisenä olemisesta.

Esiopetuksen tilat joustavat ja muuntuvat tarpeen mukaan. Lapset luovat myös itse tilaa toiminnalleen tarkoituksenmukaiseksi mm. leikkivälineiden ja kankaiden avulla.

Leikkivälineet ovat vapaasti lasten saatavilla. Lelut ovat muodoltaan yksinkertaisia ja viitteellisiä, jolloin lapsen täytyy itse täydentää ne mielikuvituksellaan. Se vahvistaa mielikuvitusta ja edistää siten aivojen kehitystä. Kuusivuotiaat hakevat leikkeihinsä jo oikean näköisiä tarvikkeita. Valmiiden yksityiskohdiltaan tarkkojen esineiden puuttuessa he etsivät mielikuvaa lähinnä vastaavia ja suunnittelevat ja rakentavat itse tarvitsemansa ja kehittävät näin kuvittelukykyään ja käytännön taitojaan.

3.2.3 Aistiympäristö

Lapsen fyysisessä kehityksessä on ensimmäisinä vuosina painopiste aisti-hermojärjestelmän kehittämisessä. Alle kouluikäinen on avoin kaikelle aistien kautta välittyvälle; kuin suuri aistielin, joka on avoin ja suojaaton ja jonka kaikki läpäisee: ääni, valo, väri, ele, tunnelma. Kaikki aistimukset ovat mukana rakentamassa vielä keskeneräistä kehoa: kuuloaistimukset kuuloelintä, väri- ja valoistimukset silmää. Lapsi ei kykene valikoimaan. Se merkitsee kasvattajalle tehtävää huolehtia aistiympäristön laadusta, niin että se auttaa terveiden fyysisten muotojen syntymistä. Esiopetuksessa vältetään voimakkaita aistiärsyksiä. Lapsi iloitsee heleistä puhtaista väreistä. Kuulon kehitykselle tärkeää on luonnollinen ihmisääni. Kasvattajan laulu ja hyräily, musisointi yksinkertaisilla akustisilla soittimilla, luonnon äänien vivahteisuus sekä hiljaisuus vaalivat kuuloaistin herkkyyttä.

Ihmisen aistijärjestelmään kuuluu Steinerin mukaan 12 aistia. Niiden kehitys etenee lapsen kehitysvaiheiden mukaisesti. Varhaiskehityksen aikana painottuvat erityisesti niin sanotut tahtoastit: elämän aisti, oman liikkeen aisti, kosketusaisti sekä tasapainoaisti. Tahtoastien kehittyminen on perusta muiden aistien kehittämiselle mutta tärkeää myös kaiken myöhemmän oppimisen kannalta. Elämänaistin tervettä kehitystä tukee päivärytmistä huolehtiminen sekä kasvuympäristön ilmapiiri, jossa lapselle välittyvä perusluottamus elämäänsä. Liikeaistin ja tasapainoaistin kehittymistä edesauttaa se, että lapsi saa leikkiä vapaasti, keino, kiipeillä, hyppiä ja tasapainoilla. Kosketusaistin kehitystä tuetaan mm. käyttämällä leikkivälineissä ja kalusteissa luonnonmateriaaleja. Puu, villa, vesi ja hiekka antavat rikkaita aistikokemuksia. Ne aktivoivat lasta luoviin ratkaisuihin leikeissä ja antavat paljon kokemuksia, jotka kehittävät terävää havainnointia myöhempinä vuosina.

3.2.4 Luontoympäristö

Luonto on ihanteellinen esiopetusikäisen oppimisympäristönä. Metsä tukee omatoimisuutta ja vastaa kuusivuotiaan liikunnan tarpeeseen. Motoriset perustaidot harjaantuvat siellä oma-aloitteisesti. Metsäympäristö tasapainottaa ja antaa lapselle mahdollisuuden luonnon kokemiseen ja tutkimiseen omassa rauhassa. Luonnossa leikkimisen on todettu kehittävän keskittymiskykyä.

Aistien kehittymisen kannalta metsä on aistivaikutelmien rikkaudessaan korvaamaton.

Lapsen suhde ympäristöön on vielä avoin, aistiva ja kokeileva. Esiopetuksessa vaalitaan lapsen luontaista ihmettelyä ja kiinnostusta ja tuetaan elämyksellistä luontosuhdetta.

Retket lähimetsään sisältyvät esiopetuksen viikkorytmiin. Ne vahvistavat ja elävöittävät lapsen kokemusta vuodenvierrosta ja tuovat vuodenaikojen vaihtelun luonnollisella tavalla tutuksi. Sitä voidaan sisätiloissa syventää esimerkiksi luontopöydän vuodenaikojen mukaisella elävöittämisellä. *Luonnonhavainnointia ja tunteista kehittävät myös pihapiiri, rikas lähiympäristö, puistot ja muut luontokohteet Turussa.*

Aikuinen luontoa ja ympäristöä hoitavana esikuvana opettaa lasta kunnioittamaan omaa ympäristöään ja huolehtimaan siitä; huolenpito ympäristön kauneudesta ja hyvästä järjestyksestä sisällä ja ulkona edistää samoja ominaisuuksia lapsissa. Varhaislapsuudessa tapahtunut vaikutus painuu syvälle sisimpään ja ravitsee kunnioittavaa ja täsmällistä asennetta heidän tutkiessaan luontoa vanhempina. Esteettisen kokemusten tuoma harmonian tunne lisää lapsen kykyä empatiaan toisia kohtaan.

3.2.5 Rythmi ja vuodenvierro

Varhaispedagogiikan keskeisiä asioita steinerpedagogiikassa on rytmistä huolehtiminen. Säännöllinen päivärytmi ja vuodenvierro töineen ja juhla-aikoinen tukee tervettä kehitystä mm. lisäämällä vastustuskykyä ja tukemalla kehon palautumista ja uudistumista. Se jäsentää aikaa ikäkautta vastaavalla tavalla. Jokaisella vuodenaikalla on oma laatunsa ja ajankohtaan liittyvät työnsä ja juhlat. Juhlat – valmistelu ja odotus, juhlan täyttymys ja arkeen laskeutuminen – kantavat ja rytmittävät esiopetuksen toimintaa. Viikonpäivillä on kullakin oma toistuva teemansa, esimerkiksi maalaaminen, eurytmia, leipominen, retki, kädentöitä. Päivärytmisissä vuorottelevat aikuisen ohjaamat tuokiot ja vapaa leikki. Asioiden rytmien toistuminen antaa elämänvarmuutta ja turvallisuutta; se tuo selkeyttä ja ennustettavuutta lapsen elämään. Rythmi on tahdon kasvatuksen peruspilareita.

3.2.6 Taiteellinen toiminta

Steinerpedagogiikassa painottuu taidekasvatus. Se liittyy keskeisesti myös esiopetuksen toimintakulttuuriin. Päivittäin lauletaan ja soitetaan, loruillaan ja kerrotaan satu, elävöitetään sitä leikissä ja esitetään ehkä nukketheaterina tai draamaleikin muodossa viikon päätteeksi, piirretään, muovillaan ja luodaan luonnonmateriaaleista. Esiopetuksen taiteellisessa toiminnassa on tärkeintä sen tuoma ilo lapselle sekä itse tekeminen. Taiteellisen ilmaisun kautta tuetaan mm. kehon rytmistä aluetta ja tunne-elämän kehitystä ja vahvistetaan lapsen liittymisen kykyä. Taiteellista toimintaa kuvataan laajemmin luvussa 4 / Ilmaisun monet muodot.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Steinerpedagogiikassa edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua suunnitelmallisella koko kentän yhteistyöllä. Tavoitteena on että esiopetus muodostaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa johdonmukaisen, lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyö kehitetään ja arvioidaan Steinerkasvatuksen liiton piirissä järjestettävissä yhteistyöseminaareissa sekä paikallisesti yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjän kanssa. Opetussuunnitelmien kehittämisprojektiin osallistuvat kaikki steinerkoulut, esiopetusyksiköt ja päiväkodit. Hankkeen tavoitteena on uusien esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta laadittujen steinerpedagogisten opetussuunnitelmien laatiminen sekä opetussuunnitelmatyön jatkuva kehittäminen.

3.3.1 Yhteistyö esiopetuksessa

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyö on säännöllistä. Steinerpedagogiseen toimintakulttuuriin liittyy viikoittainen kollegiotyöskentely/tiimityöskentely, jolloin toimintaa arvioidaan ja suunnitellaan. Aikuisten keskinäinen yhteistyö on myös esikuva lapsille ja osaltaan vahvistaa lasten yhteistyötaitoja. Lasten toiveita kuullaan ja niitä toteutetaan toiminnassa heille sopivalla tavalla. Turun Steiner-koulussa esiopetuksen yhteistyön järjestämisestä vastaa hallintoryhmän valitsema esiopetuksen esimies yhdessä ala-asteen rehtorin kanssa. Turun Steiner-päiväkodin esiopetuksen edustaja osallistuu Turun Steiner-koulun kutsusta KOR-kokouksiin.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta.

3.3.2 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus – kasvatuskumppanuus. Ennen esiopetuksen alkua järjestetään tiedotustilaisuus steinerpedagogiikasta ja steinerpedagogisesta esiopetuksesta, niin että huoltajat voivat tutustua sen toiminta-ajatukseen, tavoitteisiin ja menetelmiin. Esiopetuksen henkilöstö tapaa vanhemmat sekä henkilökohtaisissa keskusteluissa että vanhemmille yhteisesti järjestetyssä ennen esiopetusvuoden alkua. Turun Steiner-koulussa järjestetään esikouluun hakijoille tiedotustilaisuus keväällä, kesällä vanhemmat pohtivat kirjallisesti omia arvoja, odotuksia ja toiveita esikouluvuodesta oman lapsensa suhteen. Keväällä tavataan vanhempia vanhempien omasta toivomuksesta tai muusta syystä esimerkiksi tehostetun tai erityisen tuen tarpeen suunnittelun ja laadinnan merkeissä. Syksyn alussa keskustellaan kaikkien vanhempien kanssa henkilökohtaisesti ja laaditaan lapsen oma esiopetussuunnitelma. Lukuvuoden päättyessä Turun Steiner-koulussa vanhemmilta sekä kysellään kirjallisesti palautetta (kyselylomake) kuluneesta esikouluvuodesta, yhteistyöstä ja toimintakulttuurista että järjestetään vanhempainilta asian tiimoilta.

Turun Steiner-päiväkodissa järjestetään keväällä yhteinen tutustumisilta kaikille syksyllä aloittaville uusille perheille. Lisäksi esikoululaisten perheet voivat tulla perhekohtaisesti tutustumaan päiväkotiin omasta

toivomuksesta tai muusta syystä keväällä. Kauden alussa kaikkien perheiden kanssa on henkilökohtainen keskustelu, jossa tutustutaan perheeseen, lapsen henkilöhistoriaan ja hänen sen hetkiseen tilanteeseensa. Steiner-päiväkodissa voidaan kauden päättyessä käyttää kirjallista palautetta (kyselylomake) ja tämän lisäksi palautetta voi antaa vanhempainkeskusteluissa ja vanhempainilloissa.

Alkukeskusteluissa kartoitetaan perheiden tarpeet ja yhteinen toiminta- ja keskustelukulttuuri. Huoltajan kanssa keskustellaan perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja toimintatavoista sekä kuullaan huoltajien kokemukset lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Toimintakauden aikana on mahdollista milloin vain sopia ajasta ja keskustella lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä. Säännöllisissä vanhempainilloissa käsitellään yleisellä tasolla lapsen kehitystä, kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita ja menetelmiä sekä esiopetuksen sisältöjä.

Vanhempainillat sekä esiopetusvuoden aikana yhteistyössä vanhempien kanssa järjestetyt tapahtumat ja esiopetusvuoteen liittyvät juhlat tarjoavat mahdollisuuden huoltajien väliselle kanssakäymiselle. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä pääpaino on henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa, mutta siinä hyödynnetään myös eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Esiopetusryhmän vanhemmat kuuluvat myös koko koulun yhteiseen vanhempien verkostoon, jonka tapahtumissa ja yhteistyöprojekteissa myös koko koulun vanhemmat tulevat tutuiksi. Huoltajat ovat tervetulleita myös Turun Steiner-koulun kannatusyhdistykseen. Yhteistyön kehittämisestä vastaa opetuksen järjestäjä yhteistyössä vastaavan opettajan ja esiopetuksen henkilöstön kanssa.

Turun Steiner-päiväkodin esikoululaisten vanhempien edellytetään kuuluvan Turun Steiner-päiväkodin kannatusyhdistykseen. Täten he kuuluvat koko päiväkodin yhteiseen vanhempainyhteisöön. Päiväkodin vanhempainyhteisö osallistuu toisinaan myös Steiner-koulun tapahtumiin ja yhteistyöprojekteihin.

Lapsen ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon esiopetuksen toimintakulttuurin mukaisesti opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Yhteistyön merkitys painottuu erityisesti lapsen kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta ja taitoja sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Huoltajille annetaan tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä esiopetuksen lisäksi lapsille tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen Turun Steiner-koulu antaa tietoa koulun omasta aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.3.3 Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun suunnitellaan niin, että se tapahtuu mahdollisimman joustavasti ja edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. *Lapsen siirtyessä päiväkodin yhteydessä tapahtuvaan esiopetukseen on toimintaympäristö ja usein esiopetuksen henkilöstökin lapselle tuttu ja siirtyminen esiopetukseen on lapselle luonnollinen tapahtuma. Lapsen siirtyessä muusta kuin Steiner-päiväkodista siirtymistä tukee osallistuminen kevään yhteistiedotustilaisuuteen tai tutustumalla henkilökohtaisesti esikouluun kevään aikana. Steiner-päiväkodista siirryttäessä vanhempien, opettajan ja päiväkodin opettajien kesken järjestetään yhteinen siirtopalaveri.*

Mahdollisia yhteistyökäytäntöjä esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä:

- tuleva opettaja vierailee esiopetusryhmässä
- esiopetusryhmien lapset, sekä muut tulevalle 1. luokalle tulevat lapset ja vanhemmat tutustuvat koulussa järjestettävässä tutustumis- ja infotilaisuudessa
- esiopetusryhmien lapset ja opettajat vierailevat ensimmäisessä luokassa
- esiopetusryhmien lapset ja vanhemmat tapaavat keväällä koulussa tulevan opettajan
- esiopetusryhmien vanhempainilta koululla
- koulukypsyyden toteaminen (koulun erityisopettaja/eurytmiaterapeutti/pedagoginen lääkäri/muu taho)
- esiopetusryhmien lasten siirtopalaveri
- oppilashuollollinen yhteistyö

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen siirretään opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät lasta koskevat tiedot opetuksen järjestäjälle. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta.

4. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

Steinerpedagogisen esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet, joista ensisijainen on lapsen terveen kasvun ja yksilöllisen kehityksen tukeminen vastaamalla esiopetusikäisen omaleimaiseen kehitysvaiheeseen ja sen erityistarpeisiin. Työtavoilla tuetaan laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, lapsen aktiivisuutta, aloitteellisuutta ja luovuutta sekä vahvistetaan sosiaalisia taitoja. Toiminnassa on tärkeää sen rytmisyys.

Leikki kaikissa muodoissaan, erityisesti omaehtoinen leikki, on keskeisellä sijalla esiopetuksen toiminnassa. Vapaa leikki ja taiteellinen työskentely kehittävät luovuutta ja mielikuvitusta. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä monipuolinen liikunta rakentavat perustaa oppimiselle. Toiminta on aktiivista tekemistä. Asioiden selittämistä vältetään ja tilaa annetaan lapsen omalle oivallukselle ja mielikuvitukselle. Kun kasvattaja tekee esimerkiksi kodintöitä ja hoitaa ympäristöä, tekemisen konkreettisuus ja tarkoituksenmukaisuus, miten jokainen toiminto seuraa toistaan, tapahtumien ”asialogiikka”, puhuttelee kuusivuotiasta. Se vastaa tämän vaiheen oppimisen luonnetta.

Onnistumisen kokemus ja kannustava palaute tukevat myönteisen itsetunnon kehittymistä. Työtapoja kehitetään henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Turun Steiner-koulun esiopetuksen vertaisryhmissä toimitaan myös jo paikallisten fyysisten olosuhteiden (esimerkiksi koulun piha, liikuntasali, kotitalousluokka yms.) ja lasten varhaiskasvatushistorian (lapset saapuvat esikouluun yleensä eri päiväkodeista eri puolilta kaupunkia) vuoksi ehkä enemmän ohjattuja toimintatuokioita rytmisesti noudattaen vapaan leikin ja ulkoilun lomassa.

Turun Steiner-päiväkodissa esikoululaiset noudattavat päiväkodin yhteisiä päivä-, viikko-, ja vuosirytmijä. Päivärytmissä esiopetuksen vertaisryhmällä on oma toiminnallinen esikoulutuokionsa. Viikkorytmissä heillä on vuodenaikaan liittyviä omia liikuntatuokioita (luisteluretket, uimakoulu ja luontoretket). Omat kulttuuriretket kuuluvat myös kiinteästi esikouluikäisten vuosirytmiiin.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi liittyy kiinteästi steinerpedagogiseen esiopetukseen. Arvioinnin tarkoituksena on saavuttaa tietoa, oivaltaa ja oppia ymmärtämään lasta yhä paremmin. Menetelmänä arvioinnissa käytetään lapsihavainnointia. Sen avulla tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista sekä suunnitellaan ja kehitetään opetusta. Lasta tukevaa kasvatusta varten esiopetuksesta vastaava opettaja tarvitsee tietoa lapsesta, kehitymisestä ja aiemmista kasvuympäristöistä. Hän tapaa ennen esiopetusvuoden alkua lapsia ja huoltajia ja on myös huoltajien kirjallisella suostumuksella mahdollisesti yhteydessä aiempiin hoitopaikkoihin. *Syksyn alkaessa yhdessä vanhempien kanssa muodostuu näkemys lapsen vahvuuksista ja kehityksen haasteista. Tällöin asetetaan myös tavoitteet lapsen henkilökohtaista oppimissuunnitelmaa varten.*

Kasvua ja oppimista seurataan jatkuvasti yhteistyössä vanhempien kanssa. Sen toteutumista arvioidaan tiimityönä/kollegioissa. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien lasten huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Tiimi koulussa ja kollegio päiväkodissa esiopetuksesta vastaavan opettajan kanssa arvioi toimintakauden päätyttyä toteutunutta esiopetusta. Uuden lapsiryhmän aloittaessa syksyn aikana tarkistetaan opetussuunnitelmaa vastaamaan lapsiryhmän tarpeita.

Esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto on kasvattajan itsehavainnointi ja itsearviointi; ne ovat kasvattajan ja opettajan keskeisiä työvälineitä ja niiden kehittyminen kyvyiksi vaatii aikuiselta tavoitteellista harjoittelua. Työyhteisössä kehitetään kollegiaalista itsearviointia, palautteen saamista ja antamista. Myös työnhajukseen liittyy oman työn arviointi.

Varhaispedagogiikan keskeisiä tehtäviä on tukea lapsen oman kehityspotentialin esille pääsyä ja toteutumista sekä myönteisen minäkuvan ja hyvän itsetunnon rakentumista. Esiopetusikäisen ajattelu on luovaa, kuvallista ja kokonaisvaltaista. Oppimisessa painotetaan kokemuksellista oppimista. Lapsen oma sisäinen kokemus oppimisesta luo sisäistä varmuutta ja vahvistaa oppimisen iloa. Iloa tuo myös osallisuuden kokemus ja kannustava palaute. Lapsen vahvuuksien näkeminen ja kuulluksi tuleminen, aikuisen herkyys vastata lapsen tarpeeseen rohkaisee lasta. Lapsen minäkuvaa vahvistaa myös se, että esiopetuksessa vältetään kilpailua ja vertailua.

Ikäkausinäkemysten mukaan lapsuuteen kuuluu luontainen maailmalle avoimuus. Lapsen ohjaaminen itsehavainnointiin ja oman toiminnan arviointiin voi kääntää lapsen huomion itseensä, jolloin oppiminen kohteeseen samaistumalla häiriintyy. Se voi ehkäistä myös oma-aloitteisuutta ja ennakkoluulotonta asioihin tarttumista. Esiopetuksessa ei siten korosteta lasten itsearviointikykyä osana oppimisprosessia tai harjoiteta arviointia suoraan ajatteluun vetoamalla vaan keskitytään arviointitaitojen edellytysten vahvistamiseen. Lapsen itsetuntemusta kehitetään harjoittelemalla kehon hallintaa, aistien erottelukykyä, mielikuvitusta, kielellisiä valmiuksia ja sosiaalisia kykyjä. Lapsi oppii arviointia myös jäljittelemällä sitä, miten kasvattaja toimii työssään. Arviointikyky kehittyy luontaisesti yhdistetyssä ryhmässä, jossa esiopetusikäinen voi pienempien rinnalla saada kokemuksia ja tehdä havaintoja omasta taitavuudestaan

kuten päiväkodissa luontaisesti tapahtuu. *Koulun esiopetusryhmässä taas lapsi kohtaa ikätovereitaan ja oppii esimerkiksi terveen itsetunnon edellytyksiä vielä leikin maailmassa ja jakamalla toisten lasten kanssa aikuisen huomiota.*

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun siirretään KOS-lomakkeen tiedot (esiopetusvuoden yhteinen kasvun ja oppimisen seuranta- ja arviointimenetelmä ja sen työskentelyn yhteydessä täytettävä lomake) tulevalle 1. luokan opettajalle kuten muuallakin Turun kaupungissa toimitaan. Luokanopettaja voi käyttää tietoja oppilaiden oppimisen tueksi ensimmäisen syyslukukauden aikana.

Lapsen huoltajille toimitetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Lapselle on annetaan Turun Steiner-koulussa kaikille samanlainen kevätkortti, jossa on esimerkiksi runon tai tarinan muodossa kerrottu ja muisteltu lapsen ikätasoa vastaavasti kuluneesta esikouluvuodesta.

Vanhemmille toimitettava lapsen esiopetuksen osallistumistodistus on samanlainen, yksinkertainen ja välttämättömät perustiedot sisältävä osallistumistodistus.

Turun Steiner-päiväkodissa kevätjuhlissa esikoululaiset muistetaan ruusuin ja kortein. He saavat esikouluvuodestaan muistoksi yhdessä opettajien kanssa tekemänsä esikouluvihon tms.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus kuuluu steinerpedagogiikan ihmiskäsityksen mukaisesti kehityskauteen, jota leimaa ihmisolemuksen kokonaisvaltaisuus. Tällöin ajattelun, tunteen ja tahdon voimat toimivat yhteen liittyneinä. Eheyttäminen, kokonaisuudesta lähteminen, on steinerpedagogisen varhaispedagogiikan perusmenetelmä. Esiopetus on eheytettyä opetusta. Vuodenkierto arjen töineen ja juhla-aikoinen kantaa toimintaa. Esiopetuksen sisällöt, taiteellinen toiminta ja käytännön työt liittyvät kulloiseenkin ajankohtaan. Taitojen harjaantuminen ja oppiminen tapahtuu luonnollisissa yhteyksissään rakentuen oppimiskokonaisuuksiksi. tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä sekä lasten kiinnostuksen kohteet ovat toiminnan lähtökohtia.

4.3.1 Musiikki

Esiopetuksen musiikkikasvatuksessa tuetaan lapsen luontaista musikaalisuutta, jolle on ominaista musiikin ja liikkeen läheinen yhteenkuuluvuus, ilo ja spontaanisuus. Musikaalisuuden kehittämisen lähtökohtana on lapsen kuuntelukyvyn vaaliminen. Sitä vahvistetaan erilaisilla kuuntelu-, liikunta- ja rytmileikeillä.

Musiikki liittyy päivittäiseen toimintaan, arkeen ja juhlaan, sekä rytmittää osaltaan vuoden kiertokulkua. Laulu kantaa arjen käytäntöjä: aamupiiriin, kodintöihin (ns. työlaulut), retkeen, ruokailuun, lepohetkeen, pukeutumistilanteisiin jne. liittyvät omat laulunsa. Toistuessaan rytmisesti se vahvistaa lasta ja tuo iloa ja

turvallisuutta. Laulu kutsuu piirileikkiin. Laulu tuo tunnelmaa juhlaan. On tärkeää, että lapsi juurtuu musiikin avulla omaan kulttuuriperintöönsä ja saa rikkaita laadullisia elämyksiä kunkin vuodenajan taiteellisesta elävöittämisestä.

Laulamisessa käytetään harmonista, luonteeltaan suojaavaa kvinttitunnelmaa, joka pohjautuu pentatoniseen asteikkoon. Se ilmaisee lapsen kehitysvaihetta ja sielunlaatua aina 9. ikävuoteen saakka. Lapsen on siksi helppo liittyä lauluun ja improvisoida myös itse. Lisäksi lauletaan myös kansanlauluja ja tavallisia lastenlauluja, käytetään paljon toistoa ja muuntelua sekä yhdistetään lauluihin lapselle luontainen liike ja leikki. Piirileikit antavat kokemuksen yhteenkuuluvuudesta.

Soittaminen liittyy läheisesti lauluun. Soittimina käytetään korkealaatuisia yksinkertaisia soittimia; pentatonista lyyraa ja huilua, kvintti-huilua, kannelta sekä erilaisia rytmisoittimia. Pentatoniikka mahdollistaa aina kauniin melodian syntymiseen, mikä rohkaisee lasta musisoimaan myös ryhmässä. Luonnosta löytyvät ”soittimet”, kuten kivet, simpukat ja puunpalaset, innostavat improvisointiin. Laulua rytmitetään esimerkiksi itse valmistetuilla soittopalikoilla. Yhteisen musisoinnin tuoma ilo yhdistää ja kasvattaa sosiaalisuuteen. Soittimia käytetään myös satupiirissä ja eurytmiassa ja niillä säestetään nukketeatteriesitystä. Lapset voivat käyttää niitä vapaassa leikissä. Soittimien kunnioittavaa käsittelemistä opitaan jäljittelemällä aikuisia.

4.3.2 Käsiyö

Esiopetuksessa käsiyö nivoutuu monin tavoin osaksi toimintaa. Kuusivuotiaan innostusta tehdä oikeita töitä ja valmiutta oppia vahvistetaan ottamalla hänet mukaan kodintöihin ja antamalla omia pieniä tehtäviä. Lapsi oppii aikuisen esimerkin avulla erilaisia työtapoja ja käytännön ja käden taitoja. Ne kehittävät monipuolisella tavalla myös kouluvalmiuksia. Käytännöllinen älykkyys, käsillä käsittäminen, on pohjana myöhemmälle käsitteelliselle ajattelulle. Kädentöillä on tärkeä merkitys esiopetusiässä hienomotoriikan kehittäjänä. Käsitöillä kehittyä silmän ja käden yhteistyö. Omien suunnitelmien toteuttaminen takaa ikäkaudelle sopivan kokoisen työn valikoitumisen, jolloin oppimisen ilo säilyy eikä tehtävästä tule voimia vievä. Pitkäjänteisyys, kyky oman vuoron odottamiseen ja työn loppuun saattamiseen, kasvaa vähitellen. Sitä tukee ilmapiiri, jossa autetaan toisia ja voidaan kokea onnistumisen iloa.

Sopivia töitä löytyy pihasta ja puutarhasta: haravointia, piha-alueen istutusten hoitoa ja sadonkorjuuta, keittiöstä juuresten kuorimista ja pilkkomista, leipomista ym. Puutöissä opetellaan mm. vasaran ja sahan käyttöä. Toimintaan liittyviä käsitöitä ovat esimerkiksi kankaan värjääminen ja painaminen, villan karstaaminen ja huovutus, punominen ja sormilla virkkaaminen. Materiaaleina käytetään luonnonmateriaaleja, joista saa monipuolisia aistikokemuksia. Tekemisessä on tärkeää sen tarkoituksenmukaisuus, tehtävä työ ei ole askartelua ajankuluksi vaan oikeaa ja tarpeellista. Kankaita tarvitaan leikkeihin, villasta syntyy hahmoja satumetsään ja itse punottu nyöri voi olla vyö tai hevosen valjaat. Kun juhliin askarrellaan koristeita ja jouluksi leivotaan pipareita ja valmistetaan kynttilöitä mehiläisvahasta, syntyy kokemus iloisesta työskentelystä yhdessä yhteiseksi ja toisten hyväksi.

Lasten omia ideoita ja itse asetettuja tavoitteita tuetaan. Harjoitellessaan esimerkiksi ompelua lapsi saa työskennellä vapaasti, aikuinen auttaa vain tarvittaessa. Se vahvistaa omaa tahtoa oppimiseen.

Opettamisessa ei käytetä aikuisen tekemää mallia, joka tulisi tuottaa ja toistaa. Mallina on työskentelevä, itse työstään innostunut aikuinen.

4.3.3 Kuvailmaisuus

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on edistää lapsen luovuutta ja tukea ja rohkaista omaa ilmaisua piirtäen ja maalaamalla, muovailen ja rakentaen. Lapset tutustuvat värien laatuihin akvarelliväreillä märkää märeille – tekniikalla maalaten. Menetelmä antaa mahdollisuuden kokea eri värien laatua ja tunnelmaa. Maalaaminen on leikkiä ja iloisia löytöjä elävien ja muuntuvien värien kanssa, ei kuvan tekemistä. Piirtämisessä käytetään mehiläisvahaliitua. Piirtämien on usein päivittäistä. Esiopetusikäiset alkavat jo työskennellä suunnitelmallisesti kuvaa tehdessään. Lapsia kannustetaan käyttämään värejä ja saattamaan työnsä valmiiksi. He oppivat arvostavan suhtautumisen työvälineisiin ja käytettyyn materiaaliin kasvattajan esimerkkiä seuraten. Materiaaleissa painotetaan korkeaa laatua tukena lapsen aistien kehitykselle.

Lapset piirtävät ja maalaavat vapaasti, yksityiskohtaisia tehtäviä ei vielä anneta eikä töitä arvioida. Värien kanssa työskenneltäessä ja kuvan tekemisessä on tärkeintä luova prosessi, ei lopputulos. Piirroksissa lapset ilmaisevat itseään ja kokemuksiaan. Piirrookset heijastavat myös lapsen kehitysvaihetta ja koulukypsyyttä.

4.3.4 Suullinen ja kehollinen ilmaisu

Vapaa leikki. Roolileikeissä lapset ilmaisevat itseään spontaanisti ja muuntavat kokemuksiaan ja havaitsemaansa luovaksi eläväksi draamaksi.

Satu ja nukketeatteri. Sadun kuuleminen vahvistaa kehityksessä olevaa uutta kykyä muodostaa mielessään sisäisiä kuvia, rikastuttaa kieltä ja elävöittää ilmaisua. Se innostaa lapsia myös omien tarinoiden tekemiseen. Kerrotun sadun elävöittäminen nukketeatterina siirtyy välittömästi leikkeihin ja inspiroi juuri kuusivuotiaita omatoimiseen teatterintekoon, suunnittelemaan ja järjestämään oman esityksen.

Eurytmia. Lasten eurytmia on liikuntaleikkiä. Siinä tuetaan lapsen luontaista, kokonaisvaltaista liikkumistapaa ja kehitetään motorisia taitoja. Luonnon tapahtumia, ihmisen toimia tai satukuvia ilmaistaan luovasti liikkuen ja monipuolisesti kehoa käyttäen. Tavoitteena on mielikuvituksen vahvistaminen, leikkien rikastaminen uusilla aiheilla, kehon vapaan ilmaisutaidon ja liikkuvuuden lisääminen, tunteiden tasapaino, ilo ja harmonia. Tavoitteena on myös oman kehon sekä tilan ja erilaisten muotojen hahmottaminen ja tilaan orientoituminen. Menetelmänä on vapaa, ohjaajaa jäljittelemällä tapahtuva liikkuminen tilassa. Eurytmia sisältää myös musiikkiin improvisoituja tansseja. Säestyssoittimina käytetään pentatonisia soittimia.

4.3.5 Kielen rikas maailma

Kielen oppimisessa on tärkeintä aikuisen antama malli. Lapsi omaksuu kielen lisäksi myös aikuisen tavan käyttää sanoja ja artikuloita, aina eleitä ja ilmeitä myöten. Tässä mielessä kasvattajan on kehitettävä jatkuvasti ilmaisuaan selkeämmäksi ja rikkaammaksi. Omasta puheesta huolehtiminen on kasvattajan itsekasvatustehtävä erityisesti varhaiskasvatuksessa.

Sadut, laulut, lorut ja leikit ovat tärkeitä kielen ja koko rytmis-musikaalisen kehityksen kannalta. Ne laajentavat sanavarastoa. Satu kerrotaan päivittäin. Tällöin ei näytetä valmiita kuvia, jotta lapsi voi itse vapaasti muodostaa niitä mielessään. Samaa satua kerrotaan myös useamman kerran niin, että lapsi ehtii ”sulattaa” ja työstää sen omaksi. Sitä tukee myös sadun esittäminen nukketeatterina tai draamaleikkinä, usein viikon päätteeksi yksinkertaisin ja viitteellisin pöytäteatteri- tai marionettinukein, tai juhlan kohokohtana. Nukketeatteri auttaa mm. kielen hahmottamista. Se toimii myös terapeuttisena tukena lapsille, joiden on muuten vaikea keskittyä kuuntelemaan.

Muihin kuin omaan äidinkieleen tutustutaan laulujen ja leikkien avulla. Esiopetuksessa lapsi innostuu leikkimään kielellä ja siihen vastataan lorujen, riimien ja ryhmirunojen avulla. Ne tukevat kielellisen tietoisuuden kehittymistä ja vahvistava lukemisessa ja kirjoittamisessa tarvittavaa kykyä erottaa äänneitä toisistaan.

Eurytmia on liikkein ilmaistua puhetta. Ohjaajana toimii koulutettu eurytmian opettaja. Tavoitteena on ilmaista puhetta, sen rytmiä ja äänneitä koko keholla tehtävin liikkein. Ryhmässä seurataan eurytmistin tekemiä liikkeitä jäljitellen runojen, lorujen ja satujen tapahtumia.

Kirjoitettuun tekstiin tutustutaan lukemalla lapsille ja käymällä kirjastossa. Kirjoissa painotetaan sisällön ja kuvituksen laadukkuutta. Kirjoittamista lapset harjoittelevat usein vapaassa leikissä, missä tarvittavat viestit, tekstit, liput ja rahat syntyvät omatoimisesti. Kirjoittamisessa käytetään kirjaimia ja numeroita ja kuvia oman taidon mukaan ja samalla kehitetään hienomotorisia taitoja. Hienomotoriikkaa sekä kykyä hahmottaa tilaa ja suuntia tuetaan myös erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla.

4.3.2 Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristön historiaan ja kulttuuriin esimerkiksi tekemällä retkiä ja vieraillemalla lähimuseossa. Elämästä ennen vanhaan kerrotaan käytännön tilanteissa ja perinteisistä työtavoista saa omaa kokemusta, kun esimerkiksi jauhetaan viljaa myllyllä tai leikataan matonkuteita.

Esiopetusvuotta rytmittävät suomalaiseseen kristilliseen kulttuuriperintöön liittyvät juhlat: adventti, joulun pääsiäinen. Lisäksi vietetään syksyllä sadonkorjuujuhlaa ja marraskuussa lyhtyjuhlaa, kevätkaudella laskiaista ja kevätjuhlaa. Juhlien kautta lapsille välittyy kulttuurihistoriaa ja eettisiä arvoja. Luonto tuo vuodenkierron myötä jokaiseen juhlaan oman tunnelman ja aistikokemusten laadun. Juhla tuodaan lapselle kehitysvaihetta vastaavalla tavalla: elämyksellisesti, kuvina sadun kautta, leikkeinä ja toimintana ja sitä valmistellaan yhdessä lasten ja vanhempien kanssa. Aikuisen kunnioittava suhtautuminen synnyttää lapsessa luottamusta ja antaa elämänvarmuutta. Juhlat ovat vuoden kokokohtia, joissa nousee hetkeksi arjen yläpuolelle. Esiopetusvuoden aikana vietetään myös jokaisen lapsen oma syntymäpäiväjuhla.

Katsomuskasvatus esiopetuksessa liittyy luontevasti toimintaan. Tavoitteena on ohjata lapsia arvostamaan ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Vanhempien kanssa keskustellaan esiopetuksen juhlaperinteestä. Huoltajien katsomuksia kunnioitetaan ja heidän asiantuntemustaan omasta kulttuuriperinnöstä voidaan hyödyntää toimintaa virittävänä lähteenä. Esiopetuksen vanhempainillat ja keskustelut, osallistumien yhdessä vanhempien kanssa talkoisiin ja myyjäisiin, yhdessä sovitut käytännön asiat ja isovanhempienkin osallistuminen juhliin rakentaa yhteisössä yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa lasten turvallisuuden tunnetta.

Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on ryhmälle yhteistä. Sosiaaliset taidot ja hyvät tavat, toisten huomioon ottaminen ja erilaisuuden hyväksyminen harjaantuvat luonnollisissa tilanteissa päivittäisissä toimissa. Steinerpedagogiikan yleiset periaatteet ottavat huomioon lapsen yksilölliset tarpeet niin, että jokainen lapsi kulttuurisesta ja katsomuksellisesta taustasta riippumatta voi kokea tulevansa kuulluksi ja huomioon otetuksi tasavertaisena ryhmän jäsenenä.

Kunnioitusta toisia ihmisiä, luontoa ja kaikkea elävää kohtaan sekä myönteisyyttä ja kiitollisuutta opetetaan esikuvan kautta. Eettiseen kasvatukseen liittyy läheisesti luonto- ja ympäristökasvatus: ympäristön hoitaminen, pientenkin asioiden arvostaminen ja huolella vaaliminen, ilo ja ihmettely luonnonilmiöiden äärellä, kiitollisuus maan antimista. Eettistä kasvatusta ovat myös arjen eettiset valinnat, ekologisen elämäntavan kokonaisvaltainen toteuttaminen – esiopetuksen kestävä kehityksen laaja oppimiskokonaisuus.

Ympäröivä yhteiskunta liittyy esiopetusikäisen elämään. Lapsia kiinnostavista ja heitä koskettavista asioista ja askarruttavista kysymyksistä keskustellaan yhdessä. Elämäkatsomuksellisten syvällisten kysymysten pohdinta on tyypillistä kuusivuotiaalle. Lapsi lähestyy kysymyksiä ennakkoluulottomasti mutta ei vielä abstraktin käsittein; ajattelu on vahvasti kuvissa elävää. Pohdintaan vastaavat tässä kehitysvaiheessa erityisesti sadut. Ne käsittelevät hyvän ja pahan olemusta kuvakielellä jota lapsi ymmärtää, ja välittävät pysyvää elämäntunnetta. Lapsia autetaan tunnistamaan ja sanoittamaan tunteitaan ja ratkomaan ristiriitoja myönteisin keinoin. Eläytyminen saduissa ja rooli- ja draamaleikeissä toisen tilanteeseen kehittää tunnetaitoja. Tarvittavista säännöistä keskustellaan ja sovitaan yhdessä lapsen kanssa. Lapsen kokemusta omasta osallisuudesta vahvistetaan tukemalla lapsen aloitteellisuutta ja osallistumista keskusteluun ja yhteiseen toimintaan.

4.3.7 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Esiopetusikäinen lapsi on kehitysvaiheelle tyypillisesti innokas tutkija ja tutkijana rohkea ja ennakkoluuloton. Steinerpedagogisessa esiopetuksessa tuetaan tämän innovatiivisuuden potentiaalinsa säilymistä, pyrkimystä itse ratkaista omasta ympäristöstään nousevia ongelmia. Lapsen omaa tutkimista ja löytöjä ja oivalluksia arvostetaan ja valmiiden luokittelujen opettamisen asemesta tuetaan lapsen luontaista kykyä kehittää itse tapoja jäsentää löytämänsä. Lapsi oppii luokittelemaan ja järjestämään ilmiöitä luonnollisissa toimintayhteyksissä. Ajattelu ja ongelmanratkaisu kehittyvät vähitellen omatoimisesti kokeilemalla, vertailemalla ja suunnittelemalla.

Lapsi tutustuu matematiikan ilmiöihin arkipäivän tilanteissa. Työn, leikkien ja liikunnan kautta lapsi oppii numeroita, lukukäsitteitä ja lukumääriä. Matematiikalla esiopetuksessa on aina jokin mieli ja päämäärä. Ruokapöytää katettaessa lasketaan ruokailijoiden määrä ja tarvittavat ruokailuvälineet ja astiat, leivottaessa voidaan punnita, rakennettaessa mitaillaan ja arvioidaan.

Vapaa leikki on myös matemaattisten valmiuksien harjoittelua. Esimerkiksi pitkäjänteisissä rakennusprojekteissa, jotka ovat kuusivuotiaiden leikeissä keskeisellä sijalla, opitaan ongelmanratkaisutaitoja ja luodaan valmiuksia geometriselle ajattelulle. Laulu- ja liikuntaleikit sekä eurytmia kehittävät keskittymisen ja kuuntelemisen lisäksi rytmittäjää ja tilan ja muodon hahmottamista. Ajan kulkuun ja arviointiin lapsi tutustuu päivän rytmissä, viikonpäivien kierrossa, kuukausien ja vuodenaikojen vaihtumisessa ja syntymäpäivien vietossa. Leikit, lorut, runot ja sadut seuraavat ajan kulu.

Esiopetuksen ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa ja elävöittää lapsen luontosuhdetta, menetelmänä on luonnossa leikkiminen ja liikkuminen. Metsäretkien kohde on lähiympäristössä, jonne päästään kävellen. Kun samaan paikkaan palataan aina uudestaan, se muodostuu lapselle läheiseksi ja vuodenaikojen vaihtelut tulevat luonnollisella tavalla tutuiksi. Metsä vaalii aistien herkkyyttä ja tarjoaa rikkaita aistikokemuksia. Kun luonnossa saa leikkiä ja liikkua vapaasti, tarkkailla omaehtoisesti ja kiireettömästi, se antaa tilaa ja rauhaa niin omille havainnoille ja tutkimiselle kuin yhteisille leikeille, mahdollisuuden oman kokemuksellisen luontosuhteen syntymiseen. Näin syntynyt luonnontieto on pohja koulussa myöhemmin tapahtuvalle luonnonilmiöiden tiedolliselle käsittelylle ja käsitteelliselle opiskelulle.

Lapsen luontosuhteen kehittymistä esiopetuksessa tukee

- ulkoilu päivittäin, *houkuttelevissa ja soveltuviissa säänmukaisissa asusteissa ulkoiluun*
- pihapiirin kasvillisuus: puut, pensaat, istutukset, mahdollinen kasvimaa ja sen hoitaminen
- pihapiirin (*lähipuistojen, metsän*) eläimet ja niiden havainnoiminen: linnut, oravat, pikkuötökät, jäljet hangella
- metsä, luotoretki viikoittain lähimetsään
- vuodenvaihtuksen myötä muutuva vuodenaikapöytä sisätiloissa
- huonekasvien hoitaminen, juurruttaminen, idättäminen, omien kasvien kasvattaminen

Lapset oppivat vastuullista luontosuhdetta, suojelemaan ja kunnioittamaan luonnossa elävää ja kasvavaa ja tuntemaan kiitollisuutta maan antimista sekä huolehtimaan ympäristön siisteydestä kasvattajan esikuvan kautta.

Vuodenkierto luonnossa ja vuoden juhla-ajat ovat myös toiminnan runkona ja heijastuvat monin tavoin sisällöissä, niin taiteellisessa kuin käytännöllisessä työskentelyssä. Esimerkiksi syksyllä vietetään yhdessä lasten ja vanhempien kanssa sadonkorjuujuhlaa (*koulussa koko koulun kanssa*), jonne voidaan tuoda syksyn antimia valmistetaan ja nautitaan yhdessä juhla-ateria. Juhlien viettäminen siirtää kulttuuriperintöä eteenpäin. Lapsen luontosuhde elävöityy lapsilähtöisesti, kun hän saduissa ja loruissa ja lauluissa eläytyy luonnontapahtumiin mielikuvituksen avulla.

Esiopetuksen kaikki toiminta pohjaa kestävästä kehityksestä arvoihin. Nämä arvot tulevat lapsille tutuiksi oman kokemuksen kautta varsinaisen opettamisen sijaan. Ekologinen kestävä elämäntapa on esiopetuksen arkikäytäntöä:

Kädentaidot:

Käytännön työt ja käsillä tekeminen, arkkityyppiset toiminnot ovat esiopetuspedagogiikan keskiössä. Oppiminen on yhdessä tekemistä, jossa aikuinen toimii esikuvana. Tekeminen omin käsin opettaa perustaitoja. Lasten kanssa leivotaan, valmistetaan leikkivälineitä, huolehditaan tilojen viihtyisyydestä ja harjoitellaan omista tavaroista ja vaatteista huolehtimista.

Materiaalit:

Leikkivälineet ja kalusteet ovat luonnonmateriaalista *mahdollisimman paljon*. Ne ovat ajattomia, aikaa ja kulutusta kestäviä eikä niiden hävittämien kuormita luontoa. Rikki mennyt lelu korjataan. Leikkivälineinä käytetään myös luonnosta kerättyjä käpyjä, kiviä, simpukoita ym. Käytetään ympäristöystävällisiä pesu- ja puhdistusaineita.

Ravinto:

Ruoka valmistetaan omassa keittiössä biodynaamisesti viljellyistä tai luomutuotteista *mahdollisimman paljon*, suositaan lähiruokaa.

Komposti:

Kompostia hoidetaan päivittäin ja myös lapset osallistuvat siihen.

Kierrätys:

Kierrätys on osa arkipäivää, jonka lapset oppivat käytännössä siihen osallistumalla.

Talkoot:

Pihatalkoissa huolehditaan lähiympäristön viihtyisyydestä yhdessä perheiden kanssa.

Esiopetuksessa lapset tutustuvat arjen teknologiaan tekemällä havaintoja aikuisten käyttämistä teknisistä laitteista. Niiden rinnalla käytetään myös perinteisiä menetelmiä. Pyrkimyksenä on luoda aisteille hyvä ympäristö ja antaa lapsille kokemuksia inhimillisestä työstä ja niihin liittyvistä työeleistä. Esimerkiksi lakaiseminen on rytmistä työskentelyä, joka puhuttelee lapsen liikeaistia. Esiopetusikäisiä kiinnostaa laitteissa erityisesti niiden toiminta. He ovat innostuneita leikeissään itse suunnittelemaan ja rakentamaan erilaisia kojeita ja kokeilemaan ennakkoluulottomasti ratkaisuja, miten keksinnöt saisi toimimaan.

4.3.8 Kasvan ja kehityn

Steinerpedagogisessa varhaiskasvatuksessa painotetaan liikunnan merkitystä lapsen terveille kasvulle ja oppimiselle. Sen tärkeys korostuu esiopetusiässä, jolloin fyysisen kehityksen painopiste on raajojen alueella. Jäsenten nopea kasvu tuo epävarmuutta liikkeisiin ja lapsi pyrkii omatoimisesti hakemaan jälleen keuhonhallintaa ja tasapainoa. Se heijastuu toiminnallisuutena ja voimakkaana liikunnan tarpeena, lapsen ”levottomuutena”. Kehityksen tähän vaiheeseen vastaa erityisesti mahdollisuus liikkumiseen luontoympäristössä. Lapsen omaa opettelua tuetaan retkillä lähiluontoon sekä vapaata leikkiä painottamalla. Niiden rinnalla yhteiset liikunta- ja pihaleikit ja välineet, puujalat, hyppynaru, taitoradat ja palloleikit ovat tärkeitä motoristen taitojen harjoittajia.

Esiopetuksessa painotetaan runsasta ja monipuolista liikuntaa. Vuoden aikana huolehditaan perusliikuntataitojen kuten kävelyn, juoksemisen, tasapaino- ja hyppimistaitojen vahvistumisesta. Lapsia innostetaan myös luistelemisen ja hiihtämisen harjoitteluun. Myönteiset liikkumiskokemukset tukevat aloitekyvyn kehittymistä.

Ohjatussa liikunnassa, esimerkiksi sadun mukaan liikuttaessa, kehitetään keuhonhallintaa, notkeutta ja ketteryyttä, tasapainoa ja nopeutta sekä silmä-käsi/jalkakoordinaatiota. Eurytmiassa tuetaan lapsen luontaista kokonaisvaltaista liikkumistapaa. Liikunnassa on tavoitteena, että lapsi kokeilemalla löytää keuhon liikkumismahdollisuuksia ja liikunnan tuoman vapauden ja riemun. se kohottaa itsetuntoa ja luottamusta omiin kykyihin oppia ja ratkaista ongelmia. Liikkuessa ja leikeissä kehittyvät myös yhdessä toimimisen taidot.

Liikunnan merkitys terveen kehityksen edellytyksenä korostuu lasten luonnollisen liikkumisen jatkuvasti vähentyessä. Esiopetuksen toiminnallisuus vastaa kasvavaan haasteeseen ohjaamalla lapsia liikkuvaan elämäntapaan. Vanhempainilloissa tuodaan esille arkiliikunnan merkitys lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukena.

Hienomotoriikka, kädenaidot sekä silmän ja käden yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Lapsi saa harjoitella yksinkertaisten työvälineiden käyttämistä ja kokeilla erilaisia käsitöitä.

Laadukas ravinto terveen kasvun perustana on osa pedagogiikkaa. Lasta kannustetaan tutustumaan vähitellen kaikkeen tarjottavaan. Ruokailutilanteesta luodaan mahdollisimman viihtyisä ja huolehditaan myös ympäristön esteettisyydestä. Pyritään luomaan ilmapiiri, josta välittyy ruuan kunnioitus ja kiitollisuus maan antimista. Esiopetuksen ilmapiiri ja aikuisten esimerkki luovat ympäristön, jossa hyvät tavat voivat juurtua. Ruokailun kautta tulee tutuksi suomalainen ruoka- ja tapakulttuuri ja myös vuodenaikoihin ja juhliin liittyvä kulttuuriperintö. Mahdollisuuksien mukaan tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin vanhempien asiantuntemuksen avulla.

Esiopetuksessa toiminnan, levon ja virkistyksen tasapaino ja aikuisten huolenpito lasten hyvinvoinnista välittyy lapsille kokemuksellisesti. Päivittäisessä elämässä opetellaan omasta pukeutumisesta ja hygieniasta huolehtimisen perustaitoja. Hyvinvoinnista ja terveydestä keskusteltaessa asioita käsitellään lapsentajuisesti, esimerkiksi roolileikkien ja tarinoiden kautta. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa.

Esiopetuksessa tuetaan lapsen turvallisuuden tunnetta. Luottamusta ja turvaa luo aikuisen oma levollisuus ja lapsen ja lapsen tunteiden hyväksyvä kohtaaminen. Tavoitteena on, että lapset saavat valmiuksia toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Turvallisuutta tuovat säännöt, joista sovitaan ja keskustellaan yhdessä. Retkien yhteydessä opitaan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä. Lapsia kannustetaan pyytämään apua ongelmatilanteissa ja kertomaan huolistaan. Aikuiset havainnoivat lasten leikkejä ja puuttuvat mahdolliseen kiusaamistilanteeseen. Kiusaamisen ehkäisystä laaditaan oma yksikkökohtainen suunnitelma. Läheinen yhteistyö perheiden kanssa ehkäisee osaltaan kiusaamista.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

4.4.7 Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Steinerpedagogisessa esiopetuksessa otetaan huomioon lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet. Tavoitteena on tukea jokaisen lapsen oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja myös viittomia.

4.4.8 Kaksikielinen esiopetus

Esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi. Kaksi- tai monikielisten lasten eri kielten taitoa tuetaan mahdollisuuksien mukaan.

5 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Steinerpedagogiseen esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla.

Steinerpedagoginen esiopetus vastaa esiopetuksessa olevien lasten kasvatuksesta, opetuksesta ja tuen suunnittelusta ja järjestämisestä. Tuki pyritään järjestämään omassa esiopetuksessa mahdollisimman pitkälle. Jos tuen tarve on suurempi, mihin yksikössä pystytään vastaamaan, käännyttään kunnallisten kiinteiden rakenteiden puoleen tuen joustavan järjestämisen takaamiseksi.

Esiopetuksessa toteutettava tuki suunnitellaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet, oppimis- ja kehitystarpeet sekä kasvurauha. Tuen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään kollegiaalista moniammatillista tietotaitoa ja toteuttamisessa käytetään erilaisia tuen toteuttamisen muotoja sekä yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muotoja. Steinerpedagogisessa esiopetuksessa toteutettavia tuen muotoja ja palveluita yleisten tarjolla olevien lisäksi ovat mahdollisuuksien mukaan:

- pedagogiikkaan perehtynyt lääkäri/terapeuttinen konsultti
- eurytmiaterapeutti (hoitoeurytmisti)
- taideterapeutti
- puheterapeutti
- toimintaterapeutti
- fysioterapeutti
- erityisvarhaiskasvattaja tai –lastentarhanopettaja
- koulun erityisopettaja
- lapsen henkilökohtainen avustaja.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

5.3 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on steinerpedagogiikassa keskeisellä sijalla ja se painottuu erityisesti varhaiskasvatus- ja esiopetusvaiheessa. Kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista keskustellaan huoltajan kanssa ja ne otetaan huomioon esiopetuksessa. Yhteistyön merkitys painottuu erityisesti lapsen kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa.

Esiopetuksen henkilöstö on yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Heille annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaiseen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

5.4 Yleinen tuki

Steinerpedagogisen esiopetuksen yleiset periaatteet soveltuvat myös erityisopetukseen. Toiminnan lähtökohtana on, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen ja hänen tarpeisiinsa vastataan sekä yksilöllisesti että tasavertaisena ryhmän jäsenenä. Tukea tarvitsevaa lasta auttaa kiireetön, kodinomainen oppimisympäristö ja se, että yhteisö on pieni. Tämä vaikuttaa jo sinänsä terapeuttisesti. Lapsen esiopetuspäivä on pedagoginen rytminen kokonaisuus. Säännöllinen rytmi päivän ja viikon toiminnoissa on lapsen terveyttä edistävä ja myös perusta oppimiselle. Lisäksi kiinnitetään huomiota lapsen yksilöllisiin tarpeisiin niin, että lapsi voi osallistua täysipainoisesti ryhmän toimintaan.

Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Lapselle voidaan laatia henkilökohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Oppimissuunnitelman laatimisen lähtökohtina ovat lapsen vahvuudet ja siinä huomioidaan lapsen ja vanhempien esiopetukseen kohdistuvat odotukset ja lapsen tuen tarve.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, annetaan pedagogiseen arvioon perustuen tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti.

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa, pitkäjänteisempää ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Esiopetuksesta vastaava opettaja laatii lasta koskevan pedagogisen arvion. Oppilashuoltoryhmä tekee päätöksen tehostetun tuen tarjoamisesta ja lapselle laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Siinä

hyödynnetään lapselle aiemmin laadittuja kasvatuksen ja oppimisen suunnitelmia. Oppimissuunnitelman laatii vastaava opettaja yhteistyössä huoltajien, erityisvarhaiskasvattajan/lastentarhanopettajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa.

Tehostetun tuen aikana korostuu erityisvarhaiskasvattajan tai erityiskasvatuksen asiantuntijoiden antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

5.4.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisen arvion perustana on lapsihavainnointi, steinerpedagogiikan piirissä kehitetty havainnointimenetelmä, joka auttaa kasvattajaa lapsen yksilöllisen kehityksen tukemisessa ja kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemisessa. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Esiopetuksen vastaava opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittely koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

5.4.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muuta asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toetutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet:

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyötä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toetutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan

sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

5.5.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvioi eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea

- arvio erityisen tuen tarpeesta

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

5.5.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

5.5.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen

esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Eriyistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat,

Eriyistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

5.5.4 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa, Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

5.6.1 Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

5.6.2 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä ja tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

5.7 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

5.7.1 Turun Steiner-koulun esiopetusryhmä

Turun Steiner-koulun esiopetusryhmän lapsen kasvusta ja oppimisesta vastaa opetuksen järjestäjän edustajana opettajakunta. Opettajakunta valitsee keskuudestaan sekä ala-asteen rehtorin että esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän aamu- ja iltapäivähoidon esimiehen, jotka vastaavat esiopetuksen ja sitä täydentävän aamu- ja iltapäivähoidon järjestämisestä opettajakunnan edustajina. Toteutettavasta käytännön esiopetuksen kasvun ja oppimisen tuesta vastaa esiluokanopettaja yhteistyössä muun esiopetushenkilöstön kanssa. Koulun erityisopettaja toimii tiimille erityisopetuksen asiantuntijana.

Esiopetuksen henkilöstön tiimi esiluokanopettajan ohjauksessa huolehtii ennaltaehkäisevästä työstä puuttumalla mahdollisimman varhain huolta aiheuttaviin lapsen kasvu- ja kehityskysymyksiin. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan myös tukemalla kotien kasvatustehtävää esikouluvuoden kasvatuskumppanina.

Esiopetusvuotta edeltävän kevään aikana lapsen perheiden kanssa keskustellaan lapsen terveyteen, hyvinvointiin ja kasvuun sekä kehitykseen liittyvistä asioista. Keskustelun ja lapsen alkavan esiopetusvuoden arvioinnin pohjana hyödynnetään kunnallisen neuvolatoiminnan palveluita, edellisen hoitopaikan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja mahdollisesti muita asiakirjoja kuten esimerkiksi kuntoutussuunnitelmaa. Tapaamisissa on läsnä huoltajien kanssa esiluokanopettaja, koulun erityisopettaja ja mahdollisesti joku luokanopettaja esiopetuksen valintatyöryhmästä.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi alkaa edeltävänä keväänä yhteistyössä huoltajien ja muiden mahdollisten tahojen kanssa. Esiluokanopettaja voi huoltajien luvalla osallistua edellisen hoitopaikan kanssa tehtävään yhteistyöhön esimerkiksi osallistumalla kevään kuntoutussuunnitelmien arviointitapaamisiin, vierailta edellisessä hoitopaikassa yms. ennen esiopetuksen alkamista. Kasvun ja oppimisen tukea seurataan, arvioidaan sekä huoltajien kanssa käytävissä kasvatuskeskusteluissa vähintään kolme kertaa vuodessa että esiopetuksen tiimityössä. Koulun

erityisopettaja on mukana seuranta- ja arviointityössä vierailemalla esikoulutoiminnassa ja toimimalla henkilöstön asiantuntija-apuna erityisopetuksessa.

Esiluokanopettaja vastaa esiopetustoiminnasta yhdessä muun henkilöstön kanssa. Esiopetusryhmän koosta riippuen ryhmässä toimii myös toimintaa avustava lastenhoitaja. Lastenhoitaja vastaa mahdollisesti muun avustavan henkilökunnan kanssa esiopetusta täydentävästä iltapäivätoiminnan toteuttamisesta.

Esiluokanopettaja vastaa aamuhoidosta ennen esiopetusajan alkamista. Henkilökuntarakenne ja -työajat vaihtelevat vuosittain lapsiryhmän lukumäärän ja paikallaolon vuoksi. Esiopetuksen esimies opettajakunnan edustajana vastaa koko esiopetuksen järjestämisestä.

Esiopetus tekee yhteistyötä sekä koulun oppilashuollon palveluista vastaavien (ala-asteen rehtori, koulun terveydenhoitaja, koulun erityisopettaja) että muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa kun tukea suunnitellaan, tarvetta arvioidaan, tukea järjestetään sekä käytännössä toteutetaan.

Huoltajien kanssa keskustellaan kevään yhteisessä tapaamisessa erityisesti steinerpedagogisen opetus suunnitelman arvoperustasta ja oppimiskäsityksestä. Kesän aikana huoltajat pohtivat omia arvoja, odotuksia ja toiveita. Syksyn alussa keskustellaan alkaneesta toimintakaudesta, pohditaan kasvun ja oppimisen tuen tarpeita sekä kotona että esikoulussa ja laaditaan yhteistyössä kunkin lapsen oma oppimissuunnitelma.

Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä ovat samat kuin koko koulun toimivaltuudet.

Yleinen tuki järjestetään henkilökunnan tiimityönä esiluokanopettajan vastatessa toiminnasta. Henkilökunnan tiimikokoukset päättävät yleisen tuen erityiskysymyksistä. Koulun erityisopettaja toimii asiantuntija-apuna koko henkilökunnalle. Lapsen huoltajien kanssa toimitaan päivittäisessä yhteistyössä. Kasvatuskumppanuustapaamisia järjestetään erilaisten kasvatuskysymysten äärellä mahdollisimman pian sekä huoltajien että tiimin aloitteesta. Huoltajilla mahdollisuus tulla koko esikouluajaksi tutustumaan toimintaan ennalta sovittuna päivänä. Vanhempainiltoja järjestetään lukuvuoden aikana 2-5 kertaan. Vanhemmille ja lapsille järjestetään yhteisten joulu- ja kevätjuhlien lisäksi esimerkiksi askarteluiltapäiviä tai yhteisretkiä luontoon. Palautetta toiminnasta kysellään anonyymisti sekä syksyn että kevään päättyessä.

Tehostettua tukea järjestetään tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa tehden. Syksyn ja kevään alussa vanhempien kanssa sovitaan tapaamisia noin kerran kuukaudessa. Tapaamisissa seurataan ja arvioidaan tehostettua tukea, muita tukimuotoja ja sovitaan jatkotoimenpiteistä.

Koulun oppilashuolto päättää tehostetun tuen aloittamisesta, toteuttamisesta ja mahdollisesta päättämisestä 1. luokan syyslukukauden alussa yhteistyössä luokanopettajan kanssa. Esiluokanopettaja vastaa muiden yhteistyötahojen kanssa pedagogisen arvioinnin laadinnasta.

Lapsen oma tehostetun tuen oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Oppimissuunnitelman laadinnassa hyödynnetään Turun kaupungin käyttämää oppimissuunnitelman runkoa mallina. Sitä seurataan, arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa (laadinta syyskuussa, väliarviointi joulukuussa, loppuarviointi maaliskuussa). Esiluokanopettaja työskentelee esiopetusaikana tehostettua tukea antaakseen lapsien kanssa myös pienryhmää ohjaten tai yksilöohjaustilanteissa tarpeen mukaan. Esiopetuksen tiimi keskustelee, seuraa ja arvioi toteutuvaa tehostettua tukea esiluokanopettajan johdolla. Muut tehostetun tuen antajat vierailevat esiopetusryhmässä. Kevätlukukauden aikana koulun erityisopettaja tapaa tehostetun tuen piirissä olevat

esikoululaiset kuten kaikki muutkin esikoululaiset. Koulun oppilashuolto vastaa moniammatillisesta tehostetun tuen järjestämisestä.

Erityisestä tuesta tiedotetaan huoltajille myös tehostetun tuen aikana. Erityisen tuen käytännön järjestämisestä vastaa koulun oppilashuolto. Esiopetuksen erityisen tuen järjestämisen periaatteet noudattavat Turun Steiner-koulun laatimia periaatteita perusasteen opetussuunnitelmassa.

5.7.2 Turun Steiner-päiväkoti

Turun Steiner-päiväkodin esiopetusryhmän lapsen kasvusta ja oppimisesta vastaa Turun Steiner-päiväkodin opettajakunta. Opettajakunnassa esiopetuksesta vastaavat steinerpedagogiset varhaiskasvattajat. Koko opettajakunta vastaa esiopetusryhmän lasten täydentävästä päivähoidosta. Toteutettavasta käytännön esiopetuksen kasvun ja oppimisen tuesta vastaavat varhaiskasvattajat. Vieraileva erityislastentarhanopettaja (veo) toimii erityisopetuksen asiantuntijana.

Turun Steiner-päiväkodissa opettajakunta huolehtii ennaltaehkäisevästä työstä puuttamalla mahdollisimman varhain huolta aiheuttaviin lapsen kasvu- ja kehityskysymyksiin. Lapsen kasvu ja kehitystä tuetaan jo ennen lapsen esikouluvuotta varhaiskasvatuksessa, mutta myös tuetaan vanhempia kotien kasvatustehtävässä esikouluvuoden aikana. Päiväkodin ulkopuolelta esiopetukseen tulevien perheiden kanssa keskustellaan lapsen terveyteen, hyvinvointiin, kasvuun sekä kehitykseen liittyvistä asioista edeltävän kevään aikana. Varhaiskasvattajat yhdessä vanhempien kanssa arvioivat Steiner-päiväkodin esiopetuksen soveltuvuudesta kyseiselle lapselle. Keskustelun ja lapsen alkavan esiopetusvuoden pohjana hyödynnetään kunnallisen neuvolatoiminnan palveluita, edellisen hoitopaikan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja mahdollisesti muita asiakirjoja. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi alkaa alkukeskustelun pohjalta yhteistyössä huoltajien ja muiden mahdollisten tahojen kanssa. Opettajakunta voi huoltajien luvalla konsultoida veoa jo esiopetusvuotta edeltävänä keväänä, mutta viimeistään esiopetusvuoden marraskuussa veo käy esiopetusryhmässä arvioimassa lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeet. Hän konsultoi opettajakuntaa ja vanhempia tarpeen vaatiessa.

Kasvun ja oppimisen tukea seurataan ja arvioidaan huoltajien kanssa käytävissä kasvatustaluteluissa vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana ja viikottaisessa opettajakuntatyössä.

Varhaiskasvattajat vastaavat esiopetusryhmän toiminnasta yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Opettajakunta vastaa täydentävästä päivähoidosta. Henkilökuntarakenne ja työajat vaihtelevat vuosittain lapsiryhmän koon ja läsnäolon mukaan. Turun Steiner-koulu / Turun seudun steinerkoulu yhdistys ry ja Turun kaupungin kasvat- ja opetuslautakunta ostavat Turun Steiner-päiväkodilta esiopetuspalveluita.

Steiner-päiväkodin varhaiskasvattajat tekevät yhteistyötä Turun Steiner-koulun oppilashuollon palveluista vastaavien (KOR-toiminta: ala-asteen rehtori, koulun terveydenhoitaja, koulun erityisopettaja) kanssa koulunaloituksen nivelvaiheessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan kevään yhteisessä tapaamisessa erityisesti steinerpedagogisen opetussuunnitelman arvoperustasta ja oppimiskäsityksestä. Syksyn alussa keskustellaan alkaneesta toimintakaudesta, pohditaan kasvun ja oppimisen tuen tarpeita ja laaditaan yhteistyössä kunkin lapsen oma oppimissuunnitelma.

Yleinen tuki järjestetään henkilökunnan tiimityönä varhaiskasvattajien vastatessa toiminnasta. Opettajakunnan kokoukset päättävät yleisen tuen erityiskysymyksistä. Lapsen huoltajien kanssa toimitaan päivittäisessä yhteistyössä. Vanhempainkeskusteluja järjestetään tarvittaessa sekä huoltajien että opettajakunnan aloitteesta. Huoltajilla on mahdollisuus tulla tutustumaan esikoulutoimintaan ennalta sovittuna päivänä. Turun Steiner-päiväkodin vanhemmille järjestetään vanhempainiltoja vähintään neljä kertaa toimintakauden aikana. Vanhemmille ja lapsille järjestetään yhteisten juhlien lisäksi yhteisiä virkistystempauksia. Palautetta kysellään anonyymisti kaksi kertaa toimintakauden aikana.

Tehostettua tukea järjestetään huoltajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa yhteistyötä tehden. Vanhempainkeskusteluissa seurataan ja arvioidaan tehostettua tukea. Varhaiskasvattajat vastaavat muiden yhteistyötahojen kanssa pedagogisen arvioinnin laadinnasta. Lapsen omaa esiopetuksessa toteutettavaa tehostetun tuen suunnitelmaa laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Muilla tehostetun tuen antajilla on mahdollisuus vierailla esiopetusryhmässä ja toteuttaa tukea päiväkodin tiloissa. KOS-lomaketta seurataan, arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kaksi kertaa vuodessa.

6. OPPILASHUOLTO

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Tässä suunnitelmassa Turun Steiner-koulun kannatusyhdistys ry:llä eli Turun Steiner-koululla on esiopetuksen järjestämislupa. Turun Steiner-koulu hankkii esiopetusta sopimuksen mukaan myös Turun Steinerpäiväkodilta (liite 1).

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvä niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräjassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät. Opetuksen järjestäjä eli Turun Steiner-koulu asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuohon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä *kuten Turun Steiner-koulun oppilashuoltoryhmä toimii myös esiopetusyksiköiden oppilashuoltoryhmänä*. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla

asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arvioit, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveydenhuollonhenkilöstä ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön saadetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuolta koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

6.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

6.5.1 Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Turussa laadittava esi- ja perusopetuksen oppilashuollon strategia 2014 ja siihen liittyvä esi- ja perusopetuksen oppilashuollonkäsikirja on opetushallituksen esiopetuksen perusteiden ja Steinerkasvatusliiton kokoaman opetussuunnitelmien rungon lisäksi Turun Steiner-koulun esiopetuksen

oppilashuollon linjauksen perustana. Oppilashuoltosuunnitelma ottaa huomioon myös paikallisen Turun kaupungin perusopetuksen oppilashuollolliset linjaukset ja toimintaperiaatteet.

Oppilashuoltosuunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun Turun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

6.5.2 Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Turun Steiner-koulun opettajakunta vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. *Suunnitelma laaditaan erikseen yksikkökohtaisena sekä päiväkodissa että koulussa.*

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio esiopetusyksikön oppilashuollon kokonaistarpeesta käytettävistä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollonkokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitkä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arvioita voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee esiopetuksen käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arvioissa huomioidaan oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilötön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arvioissa hyödynnetään monipuolisesti lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan esiopetusyhteisön ja –ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä esiopetuksessa. Arvioin valmistelussa otetaan huomioon myös lapsilta ja huoltajilta sekä esiopetuksen ja oppilashuollon henkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio esiopetuksen käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat ikäryhmille tarkoitettut neuvolapalvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava monialainen yhteistyö
- oppilashuollon palvelujen kohdentaminen yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan

Turun Steiner-koulun opettajakunta asettaa oppilashuollon ohjausryhmän, joka toimii myös esiopetusryhmien oppilashuollon ohjausryhmänä. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen

oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmää johtaa opettajakunnan nimeämä edustaja. Turun Steiner-koulun opettajakunta ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Esiluokanopettaja ja erityisopettaja yhteistyössä esiopetuksen muun henkilöstön kanssa arvioivat, seuraavat, kehittävät ja valmistelevat ehdotusta oppilashuollolle viikoittaisissa palavereissa oppilashuollon palvelujen kohdentamisesta yksittäisiin lapsiin, yhteisöön ja/tai yhteistyöhön liittyviin tehtäviin taikka oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan. Turun Steiner-päiväkodin kollegio työskentelee sekä itsenäisesti että yhteistyössä koulun erityisopettajan ja esiluokanopettajan kanssa.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestämisen ja sen toimintatavat esiopetusryhteisön ja –ympäristön terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintatavat
- oppilashuollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa, ns. yhteistyön vuosikello
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollonkehittämisessä
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavunjärjestäminen ja hoitoonohjaus
- esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Turun Steiner-koulun esiluokan yhteisöllistä oppilashuoltoa koordinoi opettajakunta, ala-asteen rehtori, esiopetuksen esimies ja esiopetuksen oppilashuoltotyöryhmä. Esiluokan yhteisöllistä oppilashuoltoa toteutetaan kiinteässä ja välittömässä yhteistyössä esiopetusta täydentävän aamu- ja iltapäivähoidon kanssa. Yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja tehdään viikoittain kokoontuvassa esiluokanopettajan ja iltapäivähoidon ohjaajan/ohjaajien ja/tai esiluokan lastenhoitajan kanssa käytävissä yhteistyöpalavereissa.

Yhteisöllinen oppilashuolto toteutetaan sekä yhdessä Turun Steiner-koulun kanssa että esiopetusryhmän henkilöstön kesken. Vastuu oppilashuollon toteutumisesta on koulun rehtorilla. Esi- ja alkuopetuksen yhteisöllinen oppilashuoltotyöryhmä kokoontuu lukukausittain ja koordinoit esiopetuksen oppilashuoltoa. Ryhmän jäseninä ovat mm. esiluokanopettaja, iltapäivähoidon edustaja, erityisopettaja, ala-asteen rehtori, kouluterveydenhoitaja sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita.

Esiluokanopettaja ja erityisopettaja toimivat valmistelevana työparina yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuudessa. Yhteisöllisen oppilashuollon tehtäväaluetta eli ”esiopetusympäristön terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin hoitaminen” hoitaa Turun Steiner-koulussa opettajakunta, opettajakunnan ja

vanhempainyhdistyksen yhteinen toimielin tilatoimikunta. Tilatoimikunta vastaa esiopetuksen tilojen ja toimintaympäristöjen asianmukaisuudesta yhdessä vuokranantajan eli Turun kaupungin kanssa.

Esiopetuksen henkilökunta huolehtii, että oppimisympäristö täyttää sille asetetut terveys- ja turvallisuusvaatimukset. Fyysiset tilat huolletaan päivittäin ja havaituista puutteista ilmoitetaan niistä huolehtiville toimijoille. Fyysisten tilojen siistimisestä voi huolehtia osittain myös yksityinen toimija toimintajan ulkopuolella. Piha-aluetta voidaan käyttää ulkoiluun klo 8.00-15.00 välisenä aikana, jonka jälkeen osa pihasta toimii Musiikkiopiston parkkipaikkana eikä näin ollen täytä turvallisuusvaatimuksia. Piha-alueen yleisestä hullosta vastaa Turun kaupungin talonmies. Sisätilat tarjoavat mahdollisuuksia erilaisiin toimintoihin: leikkiin, yksilölliseen toimintaan, pienryhmätoimintaan ja lepoon. Ruokailutilat ovat riittävät ja hygieeniset. Koko henkilöstö on vastuussa päivittäisestä ympäristön hoidosta ja oppilaiden valvonnasta. Tilatoimikunnan ohjeistuksen mukaan huolto- ja korvausvastuista oleville henkilöille ilmoitetaan puutteet viipymättä.

Esiopetusryhmän lasten ruokailun järjestelyistä (lounas ja mahdollisesti välipala) esimerkiksi ruokailutilasta sovitaan vuosittain esiluokanopettajan, muun esiopetushenkilöstön, keittiöhenkilöstön, koululaisten iltapäivätoiminnan ja esiopetuksen esimiehen kanssa. Lasten erityisruokavaliotarpeet toimitetaan kirjallisena lomakkeena kouluterveydenhoitajan kautta ja toimesta syyslukukauden alussa keittiölle. Huoltajat ilmoittavat mahdollisimman pian suoraan erityisruokavaliota syövien lasten poissaolot keittiön tekstiviestinä. Muista mahdollisista asioista keskustellaankootusti keittiön yhteyshenkilön välityksellä keittiön ja opettajakunnan välisissä palaverissa. Ruokailutavoista ja –tottumuksista sekä ruoan maistamisesta päättää esiopetushenkilöstö erikseen yhteistyössä vanhempien kanssa.

Yhteisöllinen oppilashuolto toteutetaan sekä yhdessä Turun Steiner-koulun kanssa että esiopetusryhmän henkilöstön keskuudessa. Vastuu oppilashuollon toteutumisesta on koulun opettajakunnalla. Esi- ja alkuopetuksen yhteisöllinen oppilashuoltotyöryhmä kokoontuu lukukausittain ja koordinoi esiopetuksen oppilashuoltoa. Ryhmän jäseninä ovat mm. esiluokanopettaja, luokanopettaja, erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja ja ala-asteen rehtori sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita.

Yhteistyö lapsen neuvolan kanssa alkaa silloin, kun lapsi ilmoittautumisen jälkeen on ehdolla valittavaksi opettajakunnan päätöksellä seuraavaan lukuvuoden esiopetusryhmään. Päätöksen teon edellytyksenä on opettajakunnan suositus esiopetuksen ja neuvolan välisestä yhteistyöstä eli tieto lapsen terveydentilasta lapsen neuvolan arvioimana. Neuvolan, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyövälineenä käytetään sekä vanhempien että esiopetuksen yhteistä havainnointi- ja arviointilomaketta kuten perusopetuksen esiopetusryhmät muutenkin Turun kaupungissa.

Yhteisöllisen oppilashuollon tavoitteena on, että jokainen lapsi pääsee vähintään kerran esiopetusvuoden aikana koulun kanssa järjestettyyn toimintaan (esimerkiksi koulun yhteiset juhlat, liikuntatapahtumat, näytelmät, 1.luokan oppitunnin seuraaminen tai tutustuminen kouluun, tulevaan luokkayhteisöön ja tulevaan 1. luokan luokanopettajaan keväällä). Vuosittain järjestetään esiopetushenkilöstön, koululaisten iltapäivähoitohenkilöstön ja 1. luokan luokanopettajan yhteinen tapaaminen koskien ensimmäisen luokan oppilaiden yleisiä oppimis-, kasvu- ja kehitysprosesseja sekä yleisen yhteistyön kehittämistarpeita.

Turun Steiner-koulun esiopetuksen tutustumistilaisuudessa ennen esiopetusvuoden alkua keskustellaan tietojen välittämiseen liittyvistä asioista ja pyydetään huoltajien suostumusta kirjallisena tiedonsiirtoon lapsen varhaiskasvatukseen ja tulevan 1. luokanopettajan kanssa. Nivelvaiheyhteistyön mahdollisuudet kartoitetaan ennen esiopetusvuoden alkua. Nivelvaiheyhteistyöhön osallistuu myös koulun erityisopettaja.

Yhteydenotoista aiempaan hoitopaikkaan ja/tai tulevan luokanopettajan kanssa ja niiden sisällöistä keskustellaan vielä huoltajien kanssa ennen niiden toteuttamista käytännössä. Erityisopettaja osallistuu nivelvaiheyhteistyöhön sekä esikouluuntulovaiheessa esimerkiksi tulevien esikoululaisten vanhempien ja lasten yhteiseen tutustumistilaisuuteen että kouluun lähtövaiheessa esimerkiksi tapaamalla kouluunlähtijöitä pienryhmissä ennen esikouluvuoden loppua keväällä.

Syksyn ensimmäisessä vanhempainillassa käsitellään esiopetuksen vuosisuunnitelmaa, esiopetussuunnitelmaa, kasvun ja oppimisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa sekä oppilashuoltoon ja kolmiportaisen kasvun tuen muotoa esikouluvuoden aikana. Syksyn ensimmäisessä yksilöllisessä perhekeskustelussa ja –haastattelussa keskustellaan myös oppilashuollosta. Huoltajat otetaan mukaan myös esiopetuksen ja koko koulun vanhempainyhdistyksen toimintaan. Syyslukukauden päättyessä pyydetään vapaamuotoista, kirjallista ja anonyymia palautetta syksyn toiminnasta. Kevään päättyessä vanhemmille jaetaan kirjallinen palautekysely yhteistyöhön ja kasvatuskumppanuuteen liittyvistä asioista, joka käsitellään esiopetushenkilöstön kehittämistyön yhtenä jokavuotisena osana.

Esiopetusryhmässä tarjotaan mahdollisuus myös jokaiselle huoltajalle tutustua esiopetusvuoden aikana ryhmän toimintaan vierailamalla ryhmässä esiopetuksen toiminta-aikana ns. lounasvieraina ainakin yhden päivän aikana. Esiopetusvuoden aikana järjestetään 2-5 yhteistä vanhempainiltaa.

Varhaiskasvatuksessa laaditaan jokaiselle lapselle lapsenvarhaiskasvatussuunnitelma, jossa kuvataan yksilöllisesti lapsen tarpeet toiminnan järjestämisessä, mahdolliset tehostetun tai erityisen tuen tarpeet sekä niihin liittyen kuntoutussuunnitelma. Siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta tarpeelliset tiedot siirtyvät huoltajan luvalla varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Nämä tiedot ovat kirjattuina lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyvään kasvatuskustelulomakkeeseen. Turun Steiner-koulun esiopetusryhmään tulevalle lapsella on mahdollisuus tutustua esiopetusryhmään huoltajiensa kanssa erityisesti tätä tarkoitusta varten järjestetyssä yhteisessä tapaamisessa tai muuten muuna aikana järjestetyssä yksilökohtaisessa tutustumistilaisuudessa ennen esiopetusvuoden alkua.

Turun Steiner-koulun esiopetuksen oppilashuolto tekee yhteistyötä kaupunginosa-alueen eli keskustan muiden esiopetusyksikköjen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä. Yhteistyötä tehdään tarpeen tullen myös muiden ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa.

Lasten tapaturmien ehkäisemisestä vastaa ensisijaisesti lasta hoitava esiopetushenkilökunta mutta myös esimerkiksi välituntivalvoja tai muu koulun henkilökunta, joka ohjaa lapsia tarpeen niin vaatiessa. Lasta hoitava ja paikalla oleva henkilökunta vastaa tapaturman sattuessa välittömän ensiavun järjestämisestä. Tapaturman sattuessa henkilökunta arvioi hoitoonohjauksen tarpeen, ottaa yhteyttä huoltajaan, mahdollisesti paikalla olevaan kouluterveydenhoitajaan ja kaupungin terveyskeskuksen päivystykseen. Henkilökunta järjestää mahdollisuuksien mukaan hoitoonohjausta vanhemmille. tapaturman sattuessa henkilökunta voi pyytää apua muun lapsiryhmän hoitoon paikalla olevalta koulun henkilökunnalta. Tapaturma kirjataan tiimin muistioon. Tapaturmasta ilmoitetaan erillisellä lomakkeella kouluterveydenhoitajalle ja koulun kansliaan.

Esiopetusikäinen lapsi tulee saattaa ja noutaa esikoulusta huoltajien toimesta. Mikäli huoltaja on estynyt saattamasta lastaan, niin hänen tulee ilmoittaa esiopetushenkilökunnalle kirjallisesti tai tekstiviestinä esiopetuksen puhelimeen täysi-ikäisen varahakijan nimi ja yhteystiedot etukäteen ja jokaisesta saattamiskerrasta erikseen. Muista mahdollisista kuljetuksista, niiden odotusajoista ja turvallisuutta koskevista ohjeista sovitaan aina tapauskohtaisesti ja kirjallisesti erikseen yhdessä huoltajien kanssa.

Turun Steiner-päiväkodin yhteisöllinen oppilashuolto ja toiminnallinen yhteistyö yhteistyökoulun kanssa

Esi- ja alkuopetuksen yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän kutsuu tarvittaessa koolle yhteistyökoulun vuosirehtori. Ryhmän jäseninä ovat mm. rehtori, esikoulunopettaja, yhteistyökoulun opettaja ja erityisopettaja, vieraileva erityislastentarhanopettaja (veo), neuvolan / koulun terveydenhoitaja, koulupskologi, koulukuraattori sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita.

Yhteisöllisen oppilashuollon tavoitteina ovat lapsen mahdollisimman tuettu siirtyminen esiopetuksesta kouluun, kiusaamisen ehkäisy ja varhainen puuttuminen ja tarvittavien yksilökohtaisten tukitoimien kehittäminen.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto perhekohtaisissa keskusteluissa ja tarvittaessa vanhempainilloissa käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa. Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Uesiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Nivelvaiheyhteistyö esiopetuksen ja perusopetuksen välillä toteutuu kevätlukukaudella koulujen tutustumisillassa. Yhteistyökoulu, Turun Steiner-koulu, järjestää tuleville oppilaille ja huoltajille tutustumisillan tammikuussa ja toukokuussa he tapaavat tulevan 1. luokan opettajan omassa tutustumisillassa. Lukuvuoden aikana Steiner-koulussa järjestetään myyjäisiä ja muita varainhankintatapahtumia, joihin Turun Steiner-päiväkodin on mahdollista osallistua. Näin esikoululaiset voivat tutustua tulevaan kouluunsa. Vastuu nivelvaiheyhteistyöstä esi- ja alkuopetuksen välillä on koulun rehtorilla. Ryhmän jäseniä ovat mm. esiopetuksesta vastaava opettaja, luokanopettaja, rehtori, koulun erityisopettaja, konsultoiva erityislastentarhanopettaja sekä tarvittaessa neuvolan/koulun terveydenhoitaja, lääkäri, koulupsykologi / kasvatusta- ja perheneuvolan psykologi. Yhteistyövuosikello laaditaan koulun opettajakollegiossa syyslukukauden alussa.

a. Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet esiopetuksessa. Suunnitelmassa kuvataan

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa

- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi

Väkivallalla tarkoitetaan fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, jota ryhmä käyttää yhteen tai useampaan yksilöön. Kiusaaminen on pitkäaikaista henkistä, psyykkistä ja/tai ruumiillista väkivaltaista toimintaa, jonka yksilöt tai ryhmät kohdistavat yhteen uhuriin. Olennaista kiusaamisessa on osapuolten välinen epätasapaino, jolloin kiusatun on puolustauduttava tai hän on avuton kiusaajaa tai kiusaajia vastaan. Toiminta on toistuvaa tai jatkuvaa, suoraa tai epäsuoraa, tahallista ja tietoista ja sillä on tarkoitus alistaa ja loukata toista. Usein kiusaamiseen liittyy ryhmän vahvistava ja hyväksyvä käyttäytyminen. Kiusaamisesta ei sen sijaan ole kyse, kun kaksi suunnilleen yhtä vahvaa oppilasta tappelee keskenään. On erotettava leikeissä syntyvä kiusoittelu, hännäminen ja kahinointi järjestelmällisestä kiusaamisesta.

Kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään ensisijaisesti toimintakulttuurilla, joka toimii avoimesti, rohkeasti ja hyväksyvästi. Toisaalta esiopetuksen lapsia valvotaan jatkuvasti ja läsnäolevasti, vaikka lasten annetaan leikkiä vapaasti. Väkivaltaa, häirintää ja kiusaamista ei hyväksytä missään tilanteessa. Jos epätoivottavaa käytöstä jotakuta lasta kohtaan esiintyy, valvova aikuinen puuttuu aina välittömästi tällaiseen käytökseen muuntaakseen tilanteen positiiviseksi ja pyritään löytämään yhdessä rakentavia ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi. Lapsia rohkaistaan kertomaan aikuisille omasta ja toisten kiusatuksi joutumisesta ilman pelkoa, koska salailu vain vahvistaa kiusaajan tai kiusatun asemaa.

Kun kiusaamista epäillään tai siitä saadaan vihjeitä tai tietoa, menetellään seuraavasti:

- tilanteeseen puututaan välittömästi
- selvitetään ja yksilöidään, mitä tilanteessa on tapahtunut
- keskustellaan tapahtuman osapuolten kesken
- keskustellaan lasten kanssa ja kysellään tilanteesta lapsilta ja mahdollisesti muilta silminnäkijöiltä
- pyritään osapuolten väliseen sopimiseen
- tiedotetaan huoltajia tapahtuneesta
- toimitetaan tieto tapahtuneesta kaikille lasten kanssa työskenteleville valvonnan tehostamiseksi sekä oppilashuoltoryhmälle, joka viime kädessä huolehtii siitä, että tilanne hoidetaan kuntoon, osapuolet saavat apua ja seuranta toimii
- mikäli kiusaaminen jatkuu, pyydetään osapuolten huoltajat sekä tarvittaessa yhteistyöverkon toimijoita neuvotteluun tapahtuneesta joko yhdessä tai erikseen ja sovitaan toimenpiteistä, joilla kiusattua ja kiusaajaa autetaan yhteisössä
- seurataan ja arvioidaan tilanteen kehittymistä jälkeensä niin oppilashuoltoryhmässä kuin huoltajien kanssa ja otetaan huomioon erityisesti kiusatun näkemys seurannan ja tuen tarpeesta
- mikäli tilanteiden jälkihoidossa tarvitaan yhteistyötä viranomaisten kanssa, tämä tapahtuu yhteistyössä oppilashuollon toimijoiden kanssa

Väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamisen suunnitelmasta tiedotetaan sekä koko esiopetuksen henkilöstöä että lasten huoltajia ja heitä perehdytetään toimintaohjeisiin.

Suunnitelmaa päivitetään ja sen toteutumista arvioidaan ja siihen liittyviä kirjaamisia seurataan oppilashuoltoryhmässä.

b. Suunnitelma äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma.

Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varustautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetuksen ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, lapsille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen

Esiopetuksen suunnitelma Turun Steiner-koulussa on sama kuin koulun suunnitelma äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Turun Steiner-päiväkodissa esiopetus noudattaa turvallisuus- ja pelastussuunnitelmia, jotka päivitetään vuosittain. Päivityksen hoitaa erikseen opettajakunnan kokouksessa nimetty henkilö.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisten tukitoimien toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa
- esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa, kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan aisan käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito

Turun Steiner-koulussa oppilashuoltotyön toimeenpanosta, koordinoinnista ja kehittämisestä vastaa opetuksen järjestäjä eli Turun Steiner-koulun opettajakunta. terveen ja turvallisen toimintaympäristön luominen sekä arjen huolenpito kuuluu kaikille esiopetusympäristössä työskenteleville.

Oppilashuollontavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, joka ennaltaehkäisee, tunnistaa ja osaa puuttua kasvun ja oppimisen esteisiin. Oppilashuolto järjestetään yhteistyössä Turun

kaupungin opetustoimen, sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämisessä tehdään oppilashuollollista yhteistyötä tapauskohtaisesti kaikkien lapsen hyvinvointia edistävien ja kuntouttavien organisaatioiden kanssa. Yhteistyömuodot suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa tehostetun tuen, erityisen tuen sekä mahdollisen sairaalaopetuksen yhteydessä tapauskohtaisesti erikseen.

Lapsen sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen esiopetuksessa suunnitellaan yhdessä oppilashuollossa koulun terveydenhoitajan, lapsen huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön kanssa tapauskohtaisesti erikseen.

Esiopetuksen oppilashuollon tuki lapsen elämäntilanteessa johtuvissa vaikeuksissa kuten perhe- ja lähisuhdeväkivalta tai päihde- ja mielenterveysongelmat suunnitellaan ja järjestetään oppilashuollossa yhdessä koulun terveydenhoitajan, koulukuraattorin, vanhempien ja esiopetuksen henkilöstön kanssa tapauskohtaisesti erikseen.

Yksittäisen lapsen asioissa oppilashuoltoryhmän kutsuu koolle se työntekijä, joka havaitsee tarpeen monialaisen oppilashuollon toteuttamiselle. Oppilashuollolliseen asiantuntijaryhmään kuuluvat huoltajien lisäksi lapsen kasvusta ja opetuksesta vastaava esiluokanopettaja, koulun erityisopettaja sekä muut oppilashuollon henkilöt (esim. terveydenhoitaja, lääkäri, lasta hoitava tai tutkiva psykologi). Lapsen muu opettaja (esim. eurytmiaopettaja) sekä lapsen kanssa työskentelevää avustaja tai lastenhoitaja voi osallistua tarvittaessa ryhmän kokoukseen. Ryhmään voidaan kutsua myös muita asiantuntijoita huoltajien luvalla. Lapsen asioita käsiteltäessä tehdään perusteiden mukaiset kirjaukset oppilashuoltokertomukseen.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Turun Steiner-koulu vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta taikka muuta yksityistä henkilöä ovat salassa pidettäviä.

Oppilashuoltoon kuulumattomien pedagogisten asiakirjojen käsittely opetusjärjestelyjen osalta ei vaadi huoltajien suostumusta. tällainen lomake on esiopetuksessa jokaiselle esioppilaalle yhdessä huoltajien kanssa laadittu ”Kasvun ja oppimisen seurantalomake esiopetuksen suunnitteluun ja koulunkäynnin aloittamiseen” (KOS-lomake liitteineen) sekä tehostettuun ja erityiseen tukeen liittyvät lomakkeet. KOS-lomakkeen liitteessä pyydetään huoltajilta allekirjoitukset jo syksyn kasvatust keskustelun yhteydessä mahdollista yksilöllisen oppilashuollon järjestämistä varten. Kopiot lomakkeista siirtyvät keväällä lapsen tulevalle luokanopettajalle tai erikseen nimetylle yhdyshenkilölle. Esiluokanopettaja toimittaa tulevalle luokanopettajalle Turun Steiner-koulussa KOS-lomakkeet sekä muille mahdollisesti ilmoitetuille koulujen yhdyshenkilöille.

Oppilashuolto tekee tapauskohtaisesti monialaista yhteistyötä esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvola, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi.

Turun Steiner-päiväkodin oppilashuollollinen asiantuntijaryhmä, yksittäisen lapsen asiat.

Yksittäisen lapsen asioissa oppilashuoltoryhmän kutsuu koolle se työntekijä, joka havaitsee tarpeen monialaisen oppilashuollon toteuttamiselle. Oppilashuollolliseen asiantuntijaryhmään kuuluvat lapsen

kasvusta ja opetuksesta vastaava lastentarhanopettaja / steinerpedagoginen varhaiskasvattaja, konsultoiva erityislastentarhanopettaja sekä muut oppilashuollon henkilöt (esim. koulupsykologi, terveydenhoitaja, lääkäri). Myös huoltajien läsnäolo on toivottavaa. Lapsen muu opettaja sekä lapsen kanssa työskentelevä avustaja tai lastenhoitaja voi osallistua tarvittaessa ryhmän kokoukseen. ryhmään voidaan kutsua myös muita asiantuntijoita huoltajien luvalla. Lapsen asioita käsiteltäessä on tehtävä perusteiden mukaiset kirjaukset oppilashuoltokertomukseen, jota säilytetään henkilötietokansiossa päiväkodin opettajien huoneessa. Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan koulun oppilashuoltorekisteriin. Turun Seinerkoulu vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta, ovat salassa pidettäviä. Mahdolliset oppilashuoltokertomukset säilytetään henkilökorttikansiossa päiväkodin opettajien huoneessa.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan esiopetuksen oppilashuollon toimintatavat lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiseksi. Suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tietttämien huoltajille ja yhteistyötahoille

Lapsen ja huoltajien osallistumista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuollon suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen pyritään tukemaan monipuolisesti esimerkiksi syksyn ensimmäisen perhekeskustelun yhteydessä, vanhempainilloissa sekä vuosittaisen palautekyselyjen avulla.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedotetaan huoltajille tutustumistilaisuuksissa ja toimintakauden alkaessa. Opetuksen järjestäjä tiedottaa oppilashuollosta muille yhteistyötahoille.

Oppilashuollon suunnitteluvaiheessa ja/tai päivittämisvaiheessa oppilashuoltosuunnitelman luonnos jaetaan sen hetkisen esiopetusryhmän vanhemmille sähköpostitse tiedoksi ja kommentoitavaksi.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho esiopetuksessa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen esiopetuksen oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen lapsille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

Turun Steiner-koulun opettajakunta seuraa esiopetuksen oppilashuoltosuunnitelman toteutumista. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmä ja esiluokanopettaja yhteistyössä muun esiopetushenkilöstön kanssa toteuttaa ja arvioi jatkuvasti myös itse oppilashuollon toteutumista ja kukin työntekijä tekee välittömästi aloitteita puutteita tai kehityskohteita havaitessaan.

